Meridiane

BĂTRÎNUL ŞEF DE TRIB

ŞI ALTE POVESTIRI

BĂTRÎNUL ŞEF DE TRIB

Lei 0,95

Meridiane

DORRIS LESSING

BĂTRÎNUL ȘEF DE TRIB

ALFRED COPPARD

CINCIZECI DE LIRE

*

CONTRIBUȚIE LA CAUZA COMUNĂ

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ŞI ARTA

În romînește de
Elena Celac și *Alice Gabrielescu*

CUVINT ÎNAINTE

În opoziție cu decăderea continuă a literaturii britanice „tributară sacului cu bani", literatura progresistă din Anglia se dezvoltă, rîndurile scriitorilor care se apropie cu interes și dragoste de năzuințele și viața oamenilor simpli cresc.

Nuvelele reunite în volumul de față sînt o grăitoare mărturie a acestui fapt. În paginile lui se întîlnesc scriitorii a două generații : Dorris Lessing, o tînără și talentată romancieră și Alfred Coppard, un mai vechi și cunoscut maestru al nuvelei engleze contemporane.

Născută în Iran, Dorris Lessing e crescut și a trăit pînă nu demult în Rodesia de Sud, co-

lonie britanică. Lucrările sale descriu în mod realist contrastul dintre traiul de huzur al „stăpînilor albi", pe cît de lacomi, pe atît de tiranici, și viața de mizerie a maselor de culoare, înjosite și oprimate — constituind astfel un protest vehement împotriva politicii înrobitoare colonialiste.

În primul său roman „The Grass is Singing" (Cîntă ierburile) *apărut în 1950, Dorris Lessing zugrăvește cu pricepere tabloul descompunerii morale a plantatorilor albi din Africa. Vădind o profundă cunoaștere a mediului, romanul, ca și lucrările care i-au urmat, arată totodată dragostea cu care privește tînăra scriitoare interesele și soarta patriei sale adoptive.*

Povestirile din culegerea This was Old Chief's Country (Aceasta era țara bătrînului șef), *apărute în 1951, romanul* Martha Quest *(1952), piesa* Before the Deluge (Înaintea potopului) *precum și ultimul său volum* Five Short Novels (Cinci scurte romane — *1953) nu constituie numai un pasionat rechizitoriu împotriva parazitismului și jafului colonialist, ci în același timp ele vorbesc despre hotărîrea de luptă care crește în inimile și conștiința oamenilor de culoare. Se desprinde de asemeni, din paginile acestor lu-*

crări, farmecul neobişnuit al vastelor pămînturi din Africa de Sud, poezia naturii sălbatice şi a cerurilor albastre ca peruzeaua, trăsături care dovedesc cît de mult este legată scriitoarea de ţara în care a trăit cea mai mare parte a vieţii sale.

Povestirea Bătrînul şef de trib *face parte din volumul* Aceasta era ţara bătrînului şef. *Protestul populaţiei africane se traduce aici doar printr-o ameninţătoare tăcere în faţa nedreptăţilor comise de colonialişti. Dorris Lessing ne sugerează doar — prin fine notaţii — ura seculară a negrilor faţă de asupritorii lor.*

Dacă în primele ei scrieri — printre care şi aceasta — autoarea nu reliefa destul de limpede voinţa de a rezista a celor oprimaţi, nici rădăcinile reale ale rasismului şi înrobirii, în cele Cinci scurte romane *trezirea la luptă, ca şi legăturile ce există între rasism şi politica de aservire colonială, sînt înfăţişate cu un realism viguros.*

O viaţă de grele lipsuri, o viaţă de istovitoare trudă pentru a-şi asigura traiul zilnic, caracterizează formaţia scriitorului Alfred Coppard. Fiu al unui muncitor tîmplar, el a trebuit încă

de mic copil să dea piept cu mizeria şi nevoia. Pînă a deveni scriitor, Coppard a încercat mai multe meserii, abia după 40 de ani putînd să-şi îndeplinească dorinţa de a scrie.

Încă din anii primului război mondial, Coppard a participat la mişcarea de luptă împotriva măcelului declanşat de imperialişti. Scurta nuvelă Contribuţia la „Cauza comună“ *— care-şi păstrează şi azi o neştirbită actualitate — deşi e scrisă după primul război mondial — vorbeşte cu multă putere de sugestie despre convingerile scriitorului. Ironia muşcătoare cu care este demascată „generozitatea“ şi „patriotismul“ exploatatorilor, în contrast cu profunda simpatie cu care sînt descrişi cei ce s-au jertfit într-adevăr în război, ne arată limpede că dragostea autorului se îndreaptă spre cei mulţi şi oprimaţi.*

Viaţa pe care a dus-o, cunoaşterea şi însuşirea celor mai bune tradiţii democratice ale culturii britanice au făcut din Coppard un hotărît combatant pentru pacea şi independenţa naţională a poporului său. El a fost unul dintre iniţiatorii reunirii forţelor scriitoriceşti britanice în lupta pentru pace.

Conştiinţa înaltei misiuni ce-i revine scriitorului, a rolului său de avangardă în lupta pentru respectarea demnităţii oamenilor simpli, umiliţi şi înjosiţi de regimul capitalist, l-a împins pe Coppard să înfăţişeze cu ascuţită satiră în Cincizeci de lire (Fifty Pounds) *pe scribul burghez decăzut şi descompus moraliceşte, ca şi societatea care i-a dat fiinţă.*

*

Urmînd tradiţiile democratice ale marilor scriitori englezi realişti, apropiindu-se cu tot mai multă înţelegere de năzuinţele şi viaţa poporului, Alfred Coppard şi Dorris Lessing reuşesc să reflecte în scrierile lor creşterea luptei maselor din Marea Britanie împotriva asupririi capitaliste, pentru dreptate şi o viaţă mai bună.

RADU LUPAN

DORRIS LESSING

BĂTRÎNUL ŞEF DE TRIB

In vremurile fericite ale copilăriei îmi plăcea să hoinăresc prin tufişurile dese care împresurau din toate părţile ferma tatălui meu. Pămîntul nostru rămăsese în cea mai mare parte necultivat, ca şi pămînturile celorlalţi fermieri albi. Abia pe alocuri le brăzdau fîşii înguste de semănături, printre care creşteau în voie mărăcinii şi cactuşii, năpădind iarba înaltă şi rară; vedeai, ici şi colo, copaci răzleţi, cîte o vîlcea înverzită, apoi iarăşi ciulini, straturi de roci dezgolite, altminteri nimic altceva. Din loc în loc răsărea din pămînt cîte un bloc de piatră, erupt de cine ştie cîte milenii din străfundurile arzătoare ale solului african. Soarele

ce se înălţase pe cer zi de zi, de-a lungul unui şir de ani cărora nu le mai ştiai începutul, şi vîntul, ce străbătuse atîtea mii de mile gonind prin cîmpii şi desişuri, brăzdaseră piatra cu crăpături şi şănţuleţe adînci. Dar ea mai era totuşi destul de rezistentă ca să ţină fetiţa subţirică care se aburca pe ea şi privea fără saţ înconjurul. Il privea cu ochii amăgiţi de mirajul unei ţări fantastice: pîrîul îi apărea ca un şuvoi de argint fumuriu, cu malurile înveşmîntate în răchită, iar în clăbucii de nori însuliţaţi de soare, vedea nălucind un castel ale cărui lumini licăreau slab în depărtările albastre. Fetiţa subţirică căta în juru-i şi cînta cu glas molcom:

„Pînza de paing, mărgelele de rouă,
Oglinjioara mea, spartu-s-au în două..."

Apoi, de cîte ori se strecura printre pereţii verzi ai strujenilor de porumb, frunzele străpunse de razele soarelui se uneau deasupra capului ei întruchipînd în închipuire-i bolta unui templu. Şi în timp ce piciorul călca pe pămîntul african, tare şi roşu, i se năzărea în faţă, prin perdeaua rară a frunzelor, o făptură neagră şi gheboasă, prevestitoare de rele. Mijea

înaintea ei, printre lanurile de porumb, chipul hidos al bătrînei vrăjitoare, purceasă din pădurile înghețate ale nordului și într-o clipită, porumbiștile păleau, ștergîndu-se din fața ochilor fetiței care se pomenea deodată singură, părăsită lîngă rădăcina scorburoasă a stejarului din poveste; i se părea chiar că ninge, că în jurul ei zboară fulgi albi, moi și deși, de zăpadă și că întrezărește printre trunchiurile copacilor focul îmbietor al tăietorului de lemne.

S-ar părea că o fetiță albă născută și crescută în Africa, care privește cu nesaț natura ce o înconjoară, ar fi trebuit s-o îndrăgească așa cum era, tristă, aridă, pîrjolită de un soare necruțător, cu arborii ei rari și cu mărăcinișurile dese, acestea fiindu-i singurele obișnuite și cunoscute.

Dar ea nu vedea nici arborii, nici mărăcinișurile așa cum erau în realitate. Cărțile pe care le citise povesteau despre ținuturi cu zîne fermecate, rîurile din acele basme curgeau încetișor și lin, marginile crestate ale frunzelor de stejar și de frasin, pînă și numele micilor spiriduși ce forfoteau prin meleagurile engleze îi eram cunoscute, în timp ce cuvîntul *weld*[1]

[1] Cîmpia sud-africană (n. r.).

nu-i spunea nimic, cu toate că niciodată nu văzuse şi n-ar fi putut deci să ţină minte altceva.

Iată de ce cîmpia africană i s-a părut fetiţei ani îndelungaţi ceva nereal, soarele african un soare străin, iată de ce vîntul îi vorbea într-o limbă neînţeleasă.

Negrii care lucrau la fermă îi rămîneau tot atît de străini ca şi copacii şi stîncile. Apăreau în ochii ei ca o liotă neagră, uniformă, care asemenea unui vălmăşag de mormoloci ce mişună în apă, ba se îndeasă, ba se răresc, ba din nou se adună laolaltă — nişte oameni fără chip, care există numai ca să servească, să spună: „da, *boss*"[1], să primească simbrie şi într-o bună zi să plece. Apăreau şi dispăreau, fie vară, fie iarnă, treceau de la o fermă la alta, după nevoile şi cerinţele lor, atît de modeste, că nici nu merita să le iei în seamă. Veneau de la depărtări de sute de mile din regiunile de nord sau din est şi peste cîteva luni porneau la drum mai departe. Încotro ? Poate departe de tot, spre legendarele mine de aur de la Iohannesburg. Se zvonea că acolo se plăteşte mai bine mîna de

[1] Stăpîne (n. r.).

lucru decît în această parte a Africii, unde negrii abia primeau cîţiva şilingi pe lună şi cîte doi pumni de boabe de porumb de două ori pe zi.

Fetiţa fusese deprinsă de mică să fie bine servită; cînd slugile din casă se repezeau să ridice vreo carte scăpată de ea socotea că-i un lucru ce i se cuvine. Toţi negrii, chiar şi copiii lor de aceeaşi vîrstă cu ea, îi spuneau *nkosikaas* — domniţă.

Mai tîrziu, cînd curiozitatea începuse s-o împingă dincolo de hotarele înguste ale fermei, fetiţa lua puşca şi se aventura în plimbări depărtate însoţită de doi cîini. I se întîmpla să străbată astfel într-o singură zi zeci de mile, colindînd dealuri şi văi. Puşca şi tovărăşia cîinilor îi dădeau încredere. Mulţumită lor, nu-i fusese niciodată frică.

Cîinii albilor erau anume dresaţi pentru vînătoarea de negri. Era de ajuns ca un băştinaş să apară pe cărarea bătută de oamenii ţinutului, chiar şi la o distanţă de jumătate de milă, ca să fie îndată fugărit şi nevoit să se caţăre în primul copac din drum, ca o pisică. Dacă negrul încerca să-şi arate indignarea protestînd în limba lui ciudată (ceea ce îl făcea de la început

caraghios), faptul era socotit ca o neobrăzare din cele mai mari. Dacă se întîmpla ca stăpînul cîinilor să fie în toane bune, rîdea din toată inima, dacă era prost dispus trecea înainte, fără să ia măcar în seamă revolta omului negru pe care-l silise să se urce în copac, ca să scape de furia cîinilor.

Cînd se întîmpla, destul de rar de altfel, să se strîngă la un loc copiii albilor, jocul lor preferat era să caute un negru şi să se distreze bătîndu-şi cu răutate joc de el: asmuţeau cîinii asupra lui şi scoteau chiote de plăcere cînd vedeau cum încerca să se salveze prin fugă; erau în stare să chinuiască un mic negru ca pe un căţeluş, cu singura deosebire că mai curînd se ruşinau după ce atacau un cîine cu pietre şi cu bîte.

De la un timp fetiţa începu să fie frămîntată de întrebări, dar întrucît răspunsurile ce le căpăta nu i se păreau drepte, se străduia să înăbuşe vocea lăuntrică ce-o umplea de nelinişte, ba în aparenţă se ţinea şi mai semeaţă.

Nici vorbă nu putea fi să lege prietenie cu negrii care munceau în preajma casei lor. Era de ajuns să întrebe ceva pe cîte unul, că îndată

venea în fugă maică-sa, alarmată: „Pleacă de aici, n-ai ce vorbi cu ei".

Dar tocmai conştiinţa unei primejdii, a unei neplăceri care-o pîndea, infiltrată în cugetul ei pe nesimţite, îi dădea ghes să-şi bată joc cu grosolănie şi în gura mare, de cîte o slugă care stîlcea cuvintele engleze sau care nu înţelegea pe dată ce i se poruncea să facă. Există şi acest fel de a rîde, ce ascunde teama de a nu da pe faţă frica de care eşti cuprins.

Aveam vreo paisprezece ani cînd, într-un amurg, am pornit la plimbare în marginea unui ogor proaspăt săpat pentru porumb. Bulgării mari de pămînt roşiatic păreau că se mişcă, gata să se rostogolească jos în vîlcea pe celălalt povîrniş al tarlalei, închipuind de departe o mare zbuciumată cu valurile sîngerii. Ziua ajunsese la acea oră de liniştită înfiorare, cînd în umbra copacilor răsună purtate prin văzduh glasurile prelungi şi tînguitoare ale păsărilor, şi cînd toate culorile pămîntului, cerului şi frunzişului, îmbracă o strălucire mai vie, împovărate

parcă de aurul asfințitului. Înaintam cu pușca pe umăr și cîinii mă urmau.

La o depărtare cam de vreo două sute de pași înaintea mea, răsăriră deodată pe cărăruie, în dreptul unui mușuroi mare, trei negri. Am fluierat cîinii ca să se țină mai aproape de mine și strîngînd mai tare pușca, am pornit înainte, așteptînd ca de obicei, după cum se și cuvenea, ca ei să se dea la o parte, lăsîndu-mă să trec. Își vedeau însă liniștiți de drum și cîinii mei așteptau încordați ordinul să se repeadă asupra lor. M-am înfuriat. Era o obrăznicie nemaipomenită din partea negrilor pentru că ei erau obligați să se dea la o parte din calea oricărui alb, de îndată ce-l zăreau.

În fruntea grupului pășea un bătrîn cu părul alb de tot, sprijinindu-se greoi într-un toiag. O bucată mare de pînză de culoare vișinie îi atîrna de pe umeri pînă jos, ca o mantie. În urma lui veneau doi negri tineri, purtînd în mîini un mănunchi de sulițe și cîte o toporișcă de lemn.

Nu erau drumeți de rînd, nu semănau cu băștinașii porniți în căutare de lucru. Aveau înfățișarea unor oameni care merg liniștiți la treburile lor și se socotesc ei înșiși mai presus

de alții. Tocmai ținuta lor demnă m-a uimit cel mai mult, și m-a făcut să-mi astîmpăr mînia. Căutînd să potolesc cu voce scăzută cîinii, continuam să merg fără grabă înspre cei trei negri, pînă m-am pomenit ca la vreo zece pași de ei. Atunci bătrînul s-a oprit și s-a înfășurat mai strîns în mantie.

— Bună dimineața, nkosikaas, mă întîmpină el, folosind forma obișnuită de salut, care se potrivea — după părerea băștinașilor — la orice oră din zi.

— Bună ziua, răspunsei eu. Unde mergeți?

Vocea mea răsunase oarecum provocător. Bătrînul începu să spună ceva în limba lui. Atunci unul din tineri făcu supus un pas înainte și rosti, alegînd cu grijă cuvintele engleze:

— Căpetenia noastră dorește să facă o vizită fraților lui de dincolo de rîu.

„Căpetenia!" gîndii eu, înțelegînd deodată de ce stătea bătrînul atît de semeț în fața mea, ca un egal. Nu — el mă putea privi și mai de sus, dat fiind că, spre deosebire de mine, se purtase politicos.

Cu aceeași ținută semeață, care parcă era înnăscută, bătrînul mi se adresă din nou, stînd ca și mai înainte, la zece pași depărtare de

mine, flancat de cei doi însoţitori : unul la dreapta şi altul la stînga lui. Nu se uita în ochii mei (asta ar fi fost o necuviinţă) ; îşi ţinea privirea aţintită undeva în frunziş, deasupra capului meu.

— Dumneavoastră sînteţi mica nkosikaas de la ferma domnului Giordan ?

— Aşa e, încuviinţai eu.

— Poate că tatăl dumneavoastră a uitat de noi — vorbi tălmaciul în numele bătrînului — am avut pe vremuri o pricină cu caprele şi îmi aduc aminte că v-am văzut atunci. Eraţi atîtica...

Tînărul îşi atinse cu mîna genunchiul şi surîse.

Zîmbirăm cu toţii unul către altul.

— Cum vă cheamă ? îl întrebai eu.

— El e şeful de trib Mşlang, mă lămuri negrul cel tînăr.

— Am să-i spun tatii că v-am întîlnit, făgăduii eu.

— Transmiteţi tatălui dumneavoastră salutul meu, mică nkosikaas, rosti bătrînul.

— La revedere. Îmi luai rămas bun de la ei cu toată politeţea, deşi, din neobişnuinţă, îmi venea foarte greu să fiu politicoasă.

— Bună dimineaţa, mică nkosikaas, mai zise bătrînul şi se dădu cu un pas în lături ca să mă lase să trec.

Am pornit mai departe. Puşca îmi atîrna greu pe umăr şi mă împiedica în mers, iar cîinii înşelaţi în aşteptări — jocul lor preferat de a hăitui pe negri, ca pe nişte fiare, le fusese oprit — mîrîiau mînioşi.

Curînd după această întîmplare, citind cartea unui bătrîn explorator, am dat peste titlul: *Ţinutul şefului de trib Mşlang*. Iată ce scria acolo: „Ţinta călătoriei noastre era ţara şefului de trib Mşlang, situată la nord de fluviu; aveam de gînd să-i cerem învoire pentru a căuta aur pe teritoriul lui."

Cuvintele „a-i cere învoire", i s-au părut atît de neobişnuite fetiţei albe, deprinsă a nu vedea în fiecare negru decît un obiect de uz casnic, încît din nou vechile întrebări îi răsăriră în minte şi începură s-o chinuie. Se vede că aceste întrebări nu mai puteau fi înăbuşite; încetul cu încetul se cristalizau tot mai precis în mintea ei.

Apoi mai avu loc şi întîmplarea următoare. Intr-o zi a trecut pe la ferma noastră un bătrîn căutător de aur, unul dintre aceia care pînă

astăzi mai colindă prin Africa înarmat cu tîrnăcopul, cu ciurul pentru spălat nisipul aurifer şi cu o foaie de cort, adulmecînd filoanele de aur părăsite. În timp ce stătea de vorbă cu tatăl meu despre vremurile de demult, l-am auzit şi pe el pomenind despre „ţinutul bătrînului şef de trib" care „se întindea sute de mile de la munţii ăia de colo pînă hăt la fluviu", povesti el.

„Ţinutul bătrînului şef de trib" — iată cum numea el regiunea noastră; o denumire care nu avea nimic comun cu cea cunoscută de mine, fiindcă aceasta nu cuprindea nimic ce te-ar fi putut sili să te gîndeşti la proprietatea altuia, răpită pe nedrept.

După ce am mai citit cîteva cărţi, în care se dădeau amănunte despre descoperirea acestei părţi a Africii, cam cu cincizeci de ani în urmă, m-am convins că bătrînul şef de trib Mşlang fusese o celebritate, un om cunoscut de toţi călătorii şi căutătorii de aur. Pe atunci trebuie să fi fost un om tînăr — sau poate că era vorba despre tatăl sau unchiul lui? N-am reuşit să stabilesc asta mai îndeaproape.

În anul acela l-am întîlnit de cîteva ori într-un colţ mai îndepărtat al fermei noastre, pe

fîşia de pămînt ce o traversau negrii cînd aveau nevoie să treacă prin părţile noastre. Aflasem că ei se foloseau în permanenţă de drumeagul acela bătătorit, dincolo de ogorul de pămînt roşiatic unde întotdeauna se auzeau păsările cîntînd. Se vede că de aceea mă duceam şi eu atît de des într-acolo; nădăjduiam să-l mai întîlnesc pe bătrînul şef de trib. Mi se părea că voi găsi astfel răspunsul la întrebările care mă chinuiau.

Acum luam puşca cu mine în alt scop: ca să vînez ceva şi nu ca să mă simt mai sigură pe mine. Chiar şi cîinii mei se învăţară să fie mai cuviincioşi. Cînd vedeam apropiindu-se un negru ne dădeam bineţe şi, puţin cîte puţin, mirajul acela de basm ce venea de departe, şi care stăruia odinioară înaintea ochilor mei, se destrămă cu totul iar picioarele mele călcau mai sigure pe solul african. Am început să privesc altfel pe negri. Parcă mă uitam în jur cu ochii altuia şi în acelaşi timp cugetam: „Asta e şi moştenirea mea, doar m-am născut pe acest pămînt şi ţara asta îmi aparţine şi mie ca şi negrilor; e loc de ajuns aici pentru toţi, aşa că nu e nevoie să ne îmbrîncim unul pe altul în cale. Iată ce ar trebui — îmi ziceam: dacă aş

găsi prilejul să-mi exprim deschis stima ce o simt pentru bătrînul şef de trib Mşlang, aş putea să fac ca oamenii negri şi oamenii albi să trăiască în pace, îngăduindu-se reciproc. Să fie oare atît de greu de ajuns acolo?“

Dar iată că într-o zi s-a întîmplat ceva neprevăzut. Părinţii mei ţineau la fermă trei slugi negre — un bucătar, un *boy*[1] pentru serviciul în casă şi un grădinar. De obicei slugile se schimbau des, cum se schimbau şi negrii care lucrau pămîntul; stăteau la noi cîteva luni şi treceau la altă muncă, sau se întorceau în *craalul*[2] lor. Erau socotiţi „buni“ sau „răi“ după cum erau slugi bune sau rele, după cum erau leneşi sau harnici, ascultători sau lipsiţi de respect. Părinţii mei, cînd erau în toane bune, obişnuiau să spună: „Ei, nu poţi să ceri cine ştie ce de la nişte sălbatici.“ Cînd erau însă prost dispuşi îşi vărsau necazul cam aşa: „Ai dracului de maimuţoi negri, mult mai bine ar fi fost fără ei!“

Odată, în timp ce-şi făcea colindul obişnuit prin regiune, veni pînă la ferma noastră *policemanul* alb.

---

[1] Băiat (n. r.)
[2] Satul (n. r.)

— Ştiţi ce persoană simandicoasă lucrează la dumneavoastră în bucătărie? ne întrebă el rînjind.

— Ce persoană? strigă întărîtată maică-mea. Despre cine anume vorbeşti?

— Bucătarul, de... E fiul unui şef de trib. E ceva şi asta. Se vedea că pe *policeman* îl înveselea grozav acest lucru. Păi da, cînd o crăpa bătrînul, el o să conducă tot tribul.

— Cît timp mai este la mine la bucătărie, ar face mai bine să uite despre asta, spuse tăios maică-mea.

După plecarea *policemanului* am început să privim cu alţi ochi pe bucătarul nostru. Atît ştiam doar despre el pînă atunci: că e un muncitor bun, dar că-i place să cam tragă la măsea, duminicile.

Era tînăr, înalt, cu pielea obrazului foarte neagră, strălucind ca metalul bine lustruit, iar în părul lui creţ şi foarte des, împărţit printr-o cărare după moda europeană, stătea înfipt un pieptene de oţel, cumpărat de la prăvălia cu mărunţişuri; foarte politicos, nu-şi pierdea vremea flecărind — şi muncea conştiincios. Acum, de cînd ştiam cine este, ne şopteam între noi: „Si-

gur, nu era greu de ghicit. Un om mai de soi se cunoaşte îndată."

Cu toate acestea, maică-mea, după ce aflase originea bucătarului nostru şi ceea ce-l aştepta în viitor, începu să se lege de el pentru orice fleac. Cîteodată ţipa, scoasă din sărite: „Deocamdată încă nu eşti şef de trib, trebuie să-ţi cunoşti lungul nasului!" Iar el îi răspundea foarte liniştit, cu ochii lăsaţi în jos: „Am înţeles, nkosikaas."

Intr-o zi bucătarul ceru să fie învoit pentru o zi întreagă, nu pentru o jumătate de zi ca de obicei; voia să petreacă duminica acasă, în satul lui.

— Poţi să ajungi pînă acolo şi să te întorci în aceeaşi zi?

— Merg cu bicicleta, drumul nu-mi va lua mai mult de jumătate de oră, explică el.

Am urmărit în ce direcţie a plecat şi a doua zi am pornit să caut craalul lui. Eram sigură că tînărul negru era moştenitorul şefului de trib Mşlang. Un alt craal nici nu exista în apropierea fermei noastre.

Meleagurile înspre care pornise, dincolo de hotarele proprietăţii noastre, îmi erau necunoscute. Mergeam pe nişte cărări nemaiumblate de

mine, la poalele dealurilor pe care pînă atunci le întrezărisem doar ca o linie frîntă, pierdută în zările îndepărtate, mereu învăluite într-o ceaţă uşoară. Intrasem pe domeniile guvernamentale, pămînturi necultivate nicicînd de oameni albi. La început nu-mi puteam crede ochilor : căci de îndată ce păşisem dincolo de hotarele fermei noastre, mi se deschisese înaintea ochilor o privelişte cu totul neaşteptată. Vedeam o vale largă înecată în verdeaţă ; un rîuleţ curgea scînteind în soare, păsări de apă zglobii se ridicau în stoluri deasupra trestiilor. Iarba deasă şi mătăsoasă îmi ajungea pînă la genunchi şi pîlcuri de copaci înalţi şi zvelţi îşi profilau coroanele pe cer.

Eram obişnuită cu altă privelişte la ferma noastră. Acolo, pe un sol arid, biciuit de vînturi şi spălat de ploi, creşteau pe o întindere de sute de acri, numai copaci chirciţi, lipsiţi de vlagă, care nu erau buni decît pentru ars în cuptoarele de la mine ; vitele rumegau alene o iarbă săracă, iar urmele copitelor lor ce se întretăiau în diferite direcţii, se afundau tot mai adînc în pămînt, în anotimpul ploilor.

Locurile prin care treceam rămăseseră, însă, neatinse ; din cînd în cînd dădeam cu ochii doar

de cîte un semn crestat pe suprafaţa stîncilor de tîrnăcopul unui căutător de aur în trecere, sau descopeream urmele unui foc făcut de triburile de negri pornite în migraţiune, care poposiseră cîndva noaptea pe acele meleaguri. Trunchiurile despuiate ale copacilor stăteau mărturie că scoarţa lor fusese folosită pentru a aţîţa focul.

In dimineaţa aceea însorită, domnea o linişte adîncă, întreruptă doar de uguitul gutural al turturelelor. Umbrele scurte ale amiezii începeau să se zărească ici-colo pe iarbă; altminteri locurile erau inundate de lumina orbitor de galbenă a soarelui. In toată valea aceea verde şi largă, care semăna cu un parc, nu se afla ţipenie de om înafară de mine.

Trăgeam cu urechea la bătăile dese, ritmice, ale unei ciocănitoare, cînd simţii că mă cuprinde încetul cu încetul o senzaţie neplăcută de frig. Un fior îmi şerpui de-a lungul şirei spinării, scuturîndu-mă, apoi mă năpădi o fierbinţeală şi parcă un curent electric îmi încrîncenă trupul, răspîndindu-se de la rădăcina părului pînă-n vîrful degetelor. Simţeam cum se zbîrceşte pielea pe mine şi tremuram de frig, deşi eram scăldată în sudoare. „Am oare friguri?“

mă întrebai, apoi privii îngrijorată în jur şi înţelesei deodată că nu frigurile mă chinuiau, ci frica. O senzaţie neobişnuită şi înjositoare mă cuprinse, un cîrcel de groază pe care nu-l cunoscusem încă niciodată. Nu, niciodată, în atîţia ani de hoinăreală prin împrejurimile fermei noastre, nu simţisem măcar o clipă ceva asemănător : la început fiindcă îmi dădeau curaj arma mea şi cîinii, mai tîrziu fiindcă învăţasem să fiu prietenoasă cu negrii care-mi ieşeau în cale.

Citisem în cărţi despre simţămîntul straniu care încleştează inima omului, în clipele cînd apriga măreţie şi tăcere a Africii, prosternată sub soarele ei veşnic, i se întipăresc dintr-o dată pînă-n străfundurile conştiinţei, strivindu-l sub povara lor. Se pare că în asemenea împrejurare, pînă şi glasurile păsărilor răsună ameninţător şi că o suflare aducătoare de moarte adie dinspre orice stîncă şi orice copac. Omul păşeşte atunci cu atîta băgare de seamă, de parcă fiecare mişcare a lui ar putea să trezească din adormire o putere străveche şi sumbră, ceva întunecat, uriaş şi năprasnic, în stare să se ridice fără veste spre a-i da o lovitură pe la spate. În faţa unui pîlc de copaci înfăşuraţi în reţeaua

lianelor îți închipui că fiare sălbatice stau la pîndă în desișul frunzos, împiedicînd vederea unui rîu ce curge lin la vale, adunîndu-se în mici cataracte, ca să se reverse mai jos într-un lac; parcă vezi aievea, pășind domol seara pe mal, bivolii la adăpat și crocodilii care se ridică din apă și apucîndu-i de boturile cărnoase îi tîrăsc în cavernele lor acvatice.

Groaza pusese de-a binelea stăpînire pe mine. Am înțeles de ce în tot timpul drumului întorceam mereu capul înapoi — mi-era teamă de un dușman neștiut și fără chip, în stare să se furișeze și să mă răpună pe la spate. Imi ațințeam privirea asupra șirurilor de coline, dar și acestea, văzute cu ochii spaimei, păreau că își schimbă înfățișarea odată cu fiecare pas ce-l făceam. Chiar și punctele cunoscute după care mă orientam de obicei, cum era muntele cel mare — care străjuia lumea mea de cînd mă țineam minte — deveniseră de nerecunoscut. Inaintea mea, la poalele muntelui se deschisese ca printr-o vrajă o vale necunoscută, scăldată toată în soare. Nu puteam să mă dumiresc unde mă aflu. Mă rătăcisem. Cuprinsă de panică, mi-am dat seama că de la un timp stau frămîntîndu-mă pe loc, purtîndu-mi ochii de la copaci la soare, care și

el, după cum mi se năzărea, începuse parcă să se mişte de-andaratelea spre răsărit, răspîndind o lumină tristă, gălbuie, de amurg. Credeam că zăbovisem foarte multă vreme! Dar privind ceasul m-am convins că starea aceasta de spaimă absurdă nu durase decît vreo zece minute. Mai cumplită ca orice mi se părea însăşi absurditatea ei. Doar nu mă îndepărtasem de casă decît cel mult zece mile. N-aveam decît s-o iau înapoi de-a lungul văii şi m-aş fi pomenit lîngă gardul ce împrejmuia proprietatea noastră; apoi, la poalele dealului se vedea strălucind acoperişul casei unui fermier vecin cu noi şi drumul pînă acolo nu dura mai mult de două ceasuri. Gîndul că eram gata să mă las cuprinsă de groază mă apăsa mai mult decît groaza însăşi. Am pornit cu îndîrjire înainte, cumpănindu-mă între două simţiri: pe de o parte mă dispreţuiam pentru spaima mea, iar pe de alta, ea îmi dădea ghes să lupt. Îmi simţeam toţi nervii încordaţi şi întorceam speriată capul în toate părţile. Mă sileam să nu mă gîndesc decît la satul în căutarea căruia pornisem la drum şi-mi închipuiam ce am să fac odată ajunsă acolo — dacă bineînţeles îl voi găsi, ceea ce nu era sigur.

Căutam să dibuiesc drumul pe ghicite, dar satul se putea ascunde oriunde, printre desişurile ce se întindeau pe sute de mii de acri în jur. Am înţeles că la spaima mea se adăugase şi fiorul apăsător al singurătăţii, pe care nu-l încercasem pînă atunci. Pustietatea aceea fără glas mă umplu deodată de o asemenea groază, încît abia mai putui mişca picioarele şi dacă în acel moment nu m-aş fi pomenit pe greabănul unui deluşor şi n-aş fi văzut la poalele lui satul negrilor — cred că m-aş fi lăsat păgubaşă şi m-aş fi întors din drum...

Intr-un luminiş tăiat printre copaci se zăreau cîteva colibe, acoperite cu trestie. De jur împrejur se întindeau tarlale frumos orînduite, semănate cu porumb, dovleci şi mei. Mai încolo, la umbra copacilor, păşteau cîteva vite. Prin faţa colibelor se foiau păsările de casă. Cîinii dormeau tolăniţi pe iarbă, iar caprele rupeau smocuri de verdeaţă, căţărate pe un deal ce se profila dincolo de întorsătura rîului care, în acea parte, ocolea satul ca un braţ îndoit pentru îmbrăţişare.

Coborînd mai aproape văzui că pereţii colibelor erau frumos împodobiţi cu ornamente din lut galben, roşu şi portocaliu, iar acoperişurile de

trestie fuseseră întărite frumos cu funii împletite din iarbă.

Nu semănau de loc cu clădirile de la ferma noastră destinate băştinaşilor — adăposturi vremelnice, maghernițe părăginite şi murdare, bune cel mult pentru nişte nomazi străini de locurile acelea.

Nu ştiam ce trebuie să fac mai departe. Deodată zării stînd pe un butuc rotund un pui de negru, gol puşcă, numai cu un şirag de mărgele albastre în jurul gîtului. Se juca cu o tigvă de bostan. Il strigai :

— Spune căpeteniei voastre că sînt aici.

Cu degetul cel mare băgat în gură, băiețelul mă privi cu ochi rotunzi, plini de uimire.

Am rămas locului cîteva clipe mutîndu-mă într-una de pe un picior pe altul. Craalul părea pustiu. In cele din urmă băiețelul fugi şi îndată după aceea se iviră cîteva femei cu veşminte largi de culoare deschisă ; aveau în urechi şi pe mîini felurite podoabe de bronz. Mă priviră tăcute, apoi întorcîndu-mi spatele începură să şuşotească între ele.

Intrebai din nou :

— Pot să văd pe căpetenia voastră, Mşlang ?

Era limpede că măcar numele rostit de mine

îl auziseră, dar nu înţeleseră ce vreau. Şi, la drept vorbind, nici eu nu prea ştiam.

In sfîrşit mă hotărîi ; trecînd pe lîngă ele, am ocolit colibele şi am ieşit într-o mică poiană bătătorită. La umbra unui copac cu ramuri stufoase stăteau la taifas, cu picioarele strînse sub ei, o ceată de bătrîni, vreo doisprezece la număr. Căpetenia lor, Mşlang, stătea rezemat de trunchiul copacului şi bea apă dintr-o tigvă de dovleac, ţinînd-o cu amîndouă mîinile. Mă văzu, dar nici un muşchi nu tresări pe faţa lui. Am înţeles că nu e bucuros de venirea mea. Poate se simţea jignit fiindcă, fîstîcită cum eram, nu găsisem o formulă de politeţe potrivită împrejurărilor. Altceva era să ne întîlnim la fermă. Acolo, însă, nu se cuvenea să vin. La urma urmei, ce primire aşteptam ? Doar nu veneam să stabilesc relaţii de prietenie cu băştinaşii, pe picior de egalitate, nici vorbă nu putea fi : aşa ceva era de neconceput. De altă parte, însuşi faptul că eu, o tînără fată albă, am străbătut singură cîmpia, era condamnabil — asta putea să-şi permită numai un bărbat alb. De altfel, în partea aceasta a desişurilor albii n-aveau trecere liberă, afară doar de funcţionari.

Stăteam pe loc, zîmbind prosteşte. In jurul

meu se îmbulzeau femeile în veşmintele lor de culoare deschisă ; vorbeau între ele şi feţele lor arătau nelinişte şi curiozitate. Iar în faţa mea stăteau bătrînii cu obrajii supţi, brăzdaţi de zbîrcituri, uitîndu-se la mine cu priviri bănuitoare şi duşmănoase. Satul rămăsese în stăpînirea bătrînilor, copiilor şi femeilor. Tineretul era plecat, muncea la fermele şi minele albilor. Numai doi tineri stăteau în genunchi lîngă bătrînul şef, dar nu erau aceiaşi cu cei pe care-i întîlnisem atunci pe drum. Pentru nevoile tribului, căpetenia trebuia desigur să se mulţumească numai cu munca acelora care vremelnic nu erau angajaţi la albi.

— Mica nkosikaas a ajuns departe de casă, rosti în cele din urmă bătrînul.

— Da — am încuviinţat eu — sînt departe de casă.

Aş fi vrut să spun : „Am venit să vă fac o vizită de prietenie, şefule Mşlang“, dar n-am avut curajul să rostesc aceste cuvinte cu glas tare. Simţeam că mă cuprinde o dorinţă stăruitoare să cunosc pe aceşti bărbaţi şi femei, să fiu primită cu prietenie în mijlocul lor ; dar dorinţa mea se dovedi neputincioasă, căci vorbind drept, pornisem într-acolo mînată numai de curiozitate;

mi se năzărise să văd satul pe care avea să-l conducă într-o bună zi bucătarul nostru — tînărul modest, conştiincios, căruia îi cam plăcea să tragă la măsea duminica.

— Fii binevenită, fiica lui nkoss Giordan, spuse bătrînul şef Mşlang.

— Mulţumesc, răspunsei eu şi după asta nu îmi mai veni nimic în minte.

Se lăsă o tăcere stînjenită; între timp veni în zbor un roi de muşte şi începură să bîzîie în jurul meu, apoi vîntul clătină uşor copacul stufos şi verde, care prinse să-şi legene ramurile mlădioase deasupra capetelor bătrînilor.

— La revedere, reuşii să rostesc în cele din urmă. E timpul să mă întorc acasă.

— Bună dimineaţa, mică nkosikaas, mă salută bătrînul Mşlang.

Am părăsit în grabă satul care mă privise cu nepăsare, am lăsat în urmă colinele unde caprele păşteau urmărindu-mă cu ochii lor nemişcaţi ca de chihlimbar şi am coborît apoi prin crîngul de copaci înalţi şi maiestoşi spre valea înflorită, plină de verdeaţă, unde şerpuia rîul scînteietor sub soare, unde gungureau puzderie de turturele şi se auzea ciocănitoarea bătînd cînd şi cînd încetişor în scoarţa copacului.

Frica ce mă zguduise la ducere nu mai reveni şi odată cu ea pieri şi senzaţia apăsătoare de singurătate. În schimb, priveliştea desfăşurată înaintea ochilor mei căpătase o înfăţişare duşmănoasă, ciudată, învăluită într-un fel de apăsare rece, de nedomolit, care mă însoţea pas cu pas, uşoară ca fumul şi totuşi puternică ca un zid de piatră. Mi se părea că cineva îmi şopteşte la ureche: „Treci pe aici ca un distrugător". Mă întorsei acasă încet, cu sufletul pustiit: în ziua aceea am înţeles că aşa cum nu poţi să faci ca o ţară întreagă să ţi se aştearnă la picioare ca un cîine, nu ai voie să-ţi alungi din minte nici trecutul ei, să treci cu uşurinţă peste ceea ce simţi, declarînd cu zîmbetul pe buze: „Nici eu n-am putut face altfel, sînt şi eu o victimă".

O singură dată am mai avut prilejul să-l văd pe bătrînul şef de trib Mşlang.

Într-o noapte, caprele din craalul lui au călcat o mare parte din ogorul cu pămînt roşcat al tatălui meu. O întîmplare asemănătoare mai avusese loc numai o dată, cu mulţi ani în urmă.

Tatăl meu a pus la popreală toate caprele şi l-a înştiinţat pe şeful de trib că trebuie să plătească despăgubiri, dacă vrea să le mai primească înapoi.

Bătrînul Mşlang a venit la noi spre seară, înainte de apusul soarelui. Arăta mult mai îmbătrînit, încovoiat de spate ; cu mantia sa aruncată regeşte pe un umăr, înainta greu, sprijinindu-se în toiag. Tata se aşeză într-un jilţ mare chiar în pragul casei noastre ; bătrînul se lăsă cu greutate pe vine în faţa lui, iar cei doi tineri care-l însoţeau rămaseră în picioare, unul de-a dreapta sa, altul în stînga. Convorbirea a fost lungă şi anevoioasă, căci tînărul care făcea pe tălmaciul nu cunoştea prea bine limba engleză, iar tatăl meu nu putea să vorbească în dialectul local. Cunoştinţele lui nu mergeau mai departe de limbajul folosit la bucătărie.

După părerea tatii, pierderile căşunate în semănăturile lui se ridicau la nu mai puţin de două sute de lire sterline. Ştiind că nu va putea obţine de la bătrîn atîţia bani, se simţea în drept să reţină caprele. Pus în faţa acestei situaţii, Mşlang repetă supărat de cîteva ori :

— Douăzeci de capre ! Poporul meu nu poate să piardă douăzeci de capre. Noi nu sîntem atît

de bogaţi ca nkoss Giordan ca să pierdem dintr-o dată douăzeci de capre!

Tata socotea că nici el nu era bogat; dimpotrivă, cît se poate de sărac. Ii arătă cu aprindere că suferise o pierdere prea mare pentru el şi că are tot dreptul asupra caprelor.

In cele din urmă, atmosfera s-a încins într-atît încît a fost chemat de la bucătărie fiul căpeteniei şi i s-a poruncit să facă pe interpretul. Tata îşi exprima furtunos indignarea, în limba engleză, iar bucătarul nostru tălmăcea repede cele spuse de el, astfel că bătrînul a putut să-şi dea seama cît de mîniat era tata. Tînărul vorbea fără să manifeste nici un fel de emoţie, mecanic, cu ochii lăsaţi în jos, dar linia umerilor lui, încordată duşmănos, îl dădea de gol, trăda sentimentele lui adevărate.

Soarele scăpăta spre apus, cerul se învăpăiase de culorile asfinţitului, văzduhul răsuna de cîntecele de sfîrşit de zi ale păsărelelor, iar vitele, mugind blînd, păşeau încet prin faţa noastră spre adăposturile lor de noapte. La ceasul acela, cînd Africa e mai frumoasă ca oricînd, în pragul casei noastre se desfăşura jalnica scenă care nu avea să aducă nimic bun vreuneia din părţi.

In cele din urmă tatăl meu rosti :

— Să nu mai lungim vorba. Caprele rămîn la mine.

Bătrînul şef de trib izbucni în limba lui:

— Asta înseamnă că poporul meu va flămînzi la venirea timpului secetos.

— Dacă vrei — du-te şi te plînge poliţiei, aruncă tata cu o licărire de triumf în ochi.

După asta nu mai era într-adevăr nimic de spus.

Bătrînul rămase tăcut, cu capul plecat, cu degetele de la mîini răsfirate neputincios pe genunchii costelivi. Însoţitorii lui îl ajutară să se ridice, şi cîteva clipe el rămase în picioare în faţa tatălui meu, cu ochii aţintiţi în ochii lui. După aceea rosti o frază lungă, dar de astă dată cu un aer hotărît, semeţ şi rece. Apoi se întoarse şi o luă la drum, spre satul lui.

— Ce-a spus? întrebă tata pe bucătarul nostru.

Acesta zîmbi încurcat, ocolindu-i privirea.

— Ce-a spus? stărui tata.

Tînărul negru se îndreptă din şale, dar tăcea mereu, cu sprîncenele încruntate. In cele din urmă rosti:

— Tatăl meu a spus aşa: tot pămîntul despre

care spuneţi că e pămîntul vostru este pămîntul lui, aparţine poporului nostru.

Spunînd aceste cuvinte, se îndreptă şi el spre desiş, urmîndu-şi părintele. De atunci nu l-am mai văzut niciodată.

Bucătarul care-l înlocui era un emignant din ţinutul Nyasauland şi n-avea nici o perspectivă de a ocupa cîndva o demnitate.

Cînd *policemanul* care-şi făcea raidul obişnuit prin ţinut veni şi pe la noi, tata îi povesti această întîmplare. Omul legii spuse, ca în treacăt :

— Acest craal n-are nici un drept să mai rămînă aici. Era vorba de mult să fie mutat în altă parte. Nu ştiu de ce nimeni n-a avut încă grijă de asta. Am să vorbesc cu comisarul care se ocupă cu treburile băştinaşilor. Tot aveam de gînd să-l vizitez duminică pentru o partidă de tenis.

Puţin timp după aceea am auzit că bătrînul Mşlang şi tribul lui au fost alungaţi cu două sute de mile mai spre răsărit, într-un ţinut rezervat anume pentru băştinaşi. Pămînturile guvernamentale urmau să fie puse la dispoziţia coloniştilor albi.

Cam la un an după asta m-am dus din nou să văd satul bătrînului şef de trib. Domnea pustiul

pe acolo. În locul colibelor, se vedeau grămezi de lut roşu : colibele se prăbuşiseră la pămînt, săpate de termite. Deasupra lor zăceau mănunchiuri lungi de trestie putrezită. Numai dovlecii creşteau în voie şi curpenii lor se întinseseră peste tot, peste tufişuri, peste ramurile de jos ale copacilor. Tigvele mari, aurii, se rostogoleau sub picioare, sau atîrnau pe ramuri. Era un adevărat imperiu al dovlecilor. Porniseră să cucerească pădurea. Abia din loc în loc vedeai răzbind printre vrejuri iarba tînără, de un verde proaspăt.

Emigrantul european care va avea norocul să primească locuri de ţarină în această vale verde şi roditoare va descoperi cu uimire (fireşte, dacă va cultiva bucata lui de pămînt) că în lanul semănat cu porumb, strujenii ajung să crească pînă la o înălţime de cincisprezece coţi, îndoindu-se sub greutatea ştiuleţilor, şi se va mira singur ce filon aducător de bogăţii i-a căzut în mînă !

ALFRED COPPARD

CINCIZECI DE LIRE

*

CONTRIBUȚIE LA „CAUZA COMUNĂ"

După ceai, Philip Rapton şi Eulalia Burns au stat să chibzuiască asupra situaţiei lor materiale, cu adevărat de plîns.

Rapton era un ziarist londonez ratat. Un individ slab, adus de spate, căruia îl plăcea să facă pe filozoful şi interesantul, vorbind de „ghinioanele“ lui. Scria articole despre „impozitul unic“, „regimul alimentar raţional“, despre „fatalitatea care urmăreşte cutare sau cutare lucru“, ori despre „sensul autentic al cutărui sau cutărui lucru“. Toate articolele erau ticluite cu o conştiinciozitate lipsită de duh, şi purtau iscălitura Ph. Steeck Rapton.

Eulalia era o șatenă vioaie, impulsivă și fără nici o inclinație spre filozofare. Făcuse de toate în viața ei de pînă atunci: fusese rînd pe rînd modistă, vînzătoare, chelnăriță, apoi avusese o slujbă oarecare la un bar. Ph. Steeck Rapton o „agățase“, cum s-ar zice, într-un moment cînd ea rătăcea prin Londra fără un ban în pungă, ba chiar fără pungă și el se mira singur că după atîtea luni n-o părăsise încă.

— Nu înțeleg nimic! A naibii fată!

Lolly trebăluia cu chibriturile pe lîngă șemineul de gaz; odată cu venirea serii se făcea de obicei foarte frig în caturile de sus, cu toate că abia începuse luna septembrie. Locuința lor era la etajul al cincilea. Vorba cîntecului: *„O, o, cincisprezece mii de trepte!“* De la fereastră puteai vedea, dincolo de coșurile caselor, strălucind luminile din Holborn, puteai auzi clopoțeii și claxoanele autobuselor. Asta era singura lor mîngîiere.

— Stinge gazul! sau caută să faci flacăra mai mică! zbieră Philip.

Gazul răbufni cu o pocnitură grozavă. Lolly, care stătea în genunchi în fața șemineului, scăpă cutia cu chibrituri și rosti „drace!“ cu ace-

lași ton cu care ar fi spus „bună dimineața" lăptăresei.

— Nu trebuie să te bagi, înțelege ce-ți spun! mormăi Rapton. Din cauza ta o să sărim odată în aer, la toți dracii.

Cu Lolly puteai să te aștepți oricînd la deastea. Așa-i ea, ce vrei? Mereu face boroboațe; ba irosește gazul, ba pune tone întregi de zahăr într-un pahar cu ceai, ba una... ba alta... Zi-i Lolly și pace!

In primele zile ale vieții lor în comun — începută atît de neașteptat și într-un mod oarecum nepermis, cu șase luni în urmă — farmecele tăinuite și naivitatea lui Lolly îl încîntaseră prin neprevăzutul lor: ba răzbeau la vedere strălucind într-o lumină vie, ba mocneau, răbfunind apoi cu puteri noi. In universul lui Rapton, Lolly nu era o stea oarecare, ci un întreg conglomerat de nebulozități enigmatice.

Camera în care locuiau nu era prea grozavă; mică de tot, dar în schimb foarte înaltă. O țeavă subțire de gaz se avînta din tavan spre mijlocul feței de masă, încercînd parcă să-și dea seama dacă e de culoare roz, galbenă sau castaniu-gălbuie — ceea ce într-adevăr era greu de ghicit; descoperind însă că oricare ar fi fost

culoarea ei, fața de masă era împodobită halandala cu zeci de pete de vin, și că pe ea se îngrămădeau o mulțime de plicuri mari, țeava de gaz, dezgustată și furioasă făcea o cotitură bruscă, luînd-o într-o parte, și-și scotea limba ei de foc abia în fața unei reproduceri după *Mona Lisa,* care atîrna deasupra șemineului.

Plicurile ajunseseră o adevărată tortură pentru Lolly: ele oglindeau sinistru și respingător ceva mai presus de înțelegerea ei. Întotdeauna zăceau cîteva aruncate vraiște pe masă, sau răspîndite prin toate colțurile camerei. În ele se aflau manuscrisele refuzate de redactorii de gazete, fără să fi fost citite. Era sigură că ei n-au putut să le citească atît de repede, chiar dacă ar fi voit. Și iată că lucrurile ajunseseră la un punct, cînd, așa cum spunea Lolly, trebuia de pus ceva la cale.

Rapton încercase de toate. Scria fără întrerupere, zile și nopți de-a rîndul, dar toate proiectele lui se ofileau înainte de a înflori. Manuscrisele veneau înapoi cu poșta de dimineață, de amiază și seară, nepoftite ca zăpada vara. Rapton se simțea zdruncinat, descumpănit, chinuit, dar nu se pricepea să facă nimic altceva.

În afară de pornirea imperioasă care-l îndemna să scrie, nu mai era bun de nimic — absolut nimic. Lolly ştia bine asta. Şi uite că tocmai pe el îl prigoneau redactorii cu atîta stăruinţă, cu atîta îndîrjire prostească.

Trecuseră multe săptămîni de cînd nu mai prînziseră ca oamenii. Uneori se întîmpla să facă rost de ceva bun şi gustos şi atunci mîncau în tăcere, mestecînd rar, cu desfătare, pînă la ultima fărîmitură. După cum socotea Lolly, însă, deocamdată nu mai exista nici o speranţă ca să le mai pice vreodată în viaţă o masă bună.

Dar mîndria lui Philip punea vîrf la toate. Nu se putea hotărî niciodată să ceară cuiva să-l ajute. Şi asta nu doar pentru că mîndria l-ar fi împiedicat să primească un ajutor în cazul cînd i l-ar fi oferit cineva. Dacă i-ar fi venit numai ajutorul, de oriunde, l-ar fi primit cu dragă inimă! Dar era stăpînit de acea mîndrie laşă, care îl sileşte pe om să se închidă în el. Nu cerea de la nimeni nimic, şi ca un animal rănit îşi ascundea mizeria de ochii lumii. Numai Lolly ştia cît o duce de greu, şi se întreba de ce nu vedeau asta şi alţii, în primul rînd scîr-

boşii ăia de redactori ?! Nevoile lui personale erau atît de modeste, iar el atît de generos !

— Phil ! începu Lolly aşezîndu-se la masă, în timp ce Rapton stătea tolănit în fotoliu de paie de lîngă şemineu. Nu mai am chef să tot aştept, trebuie să-mi găsesc de lucru. Da, trebuie ! Ne pierdem, ne irosim puterile. Aşa nu mai merge, e o situaţie stupidă, şi nici nu mai pot să îndur...

— Nu, nu, draga mea, nu pot să admit...

— Dar aşa vreau eu ! strigă ea. Of, de ce să fii atît de mîndru ?

— Mîndru ! Mîndru ! Phil îşi aţinti privirea în flăcările din şemineu, în timp ce mîinile obosite îi atîrnau fără vlagă de o parte şi de alta a fotoliului. Tu nu poţi să înţelegi ! Există încercări prin care trebuie să treacă nu numai trupul, dar şi spiritul nostru...

Fericită, Lolly asculta cu plăcere astfel de reflecţii. In adîncul sufletului ei, era ferm convinsă că Rapton e un om înaintea căruia se dezvăluie cu uşurinţă toate tainele înţelepciunii, chiar şi cele aproape de neînchipuit, inaccesibile altora.

— Asta nu e mîndrie. E pur şi simplu un anumit stil de viaţă, stilul meu, iar ceea ce vrei

tu nu corespunde cu stilul meu. N-aş putea suporta, mi-aş pierde liniştea pentru totdeauna. Nu pot să-ţi explic amănunţit, dar trebuie să mă crezi, Lolly...

Îndrugînd balivernele astea îşi înălţa fruntea semeţ. Vorbea foarte repede, iar spre sfîrşit păru că se îneacă de mînie:

— Dacă aş avea numai bani! De fapt nu e important pentru mine. Eu unul pot să îndur totul. Mie mi s-a mai întîmplat să n-am un ban în pungă şi o să mi se mai întîmple încă, şi — fără îndoială — nu o dată. Dar trebuie să mă gîndesc la tine...

Tocmai asta o plictisea cel mai mult pe Lolly. Se ridică şi veni lîngă el sprijinindu-se de fotoliul pe care sta.

— De ce eşti aşa prostuţ? Pot să văd şi singură de mine şi să mă descurc într-un fel sau altul. La urma urmei nu sîntem căsătoriţi. Ai mîndria ta, prea bine, dar nu poţi să mă sileşti să rabd de foame din pricina asta. Am şi eu mîndria mea şi nu vreau să fiu o povară pentru tine. Dacă nu mă laşi să muncesc, cît sîntem împreună, va trebui să te părăsesc.

— Să mă părăseşti! Să mă părăseşti acum? Cînd îmi merge aşa de prost? Faţa lui pălise

deodată — arăta cu totul descumpănit. O, dacă așa vrei, atunci pleacă, te rog chiar, pleacă!

Phil se ridică în picioare luîndu-și o expresie tragică, îi luă mîinile într-ale sale și le mîngîie plin de duioșie.

— Nu fii prostuță, Lolly; e o strîmtorare trecătoare, atîta tot. Am cunoscut eu și timpuri mai grele, dar de obicei așa ceva nu durează mult. În cele din urmă întotdeauna pică ceva, tot se ivește vreo șansă. Așa o ducem, cînd bine, cînd rău, totuși precumpănește binele. Înțelege asta!

— Nu pot să stau așa, să aștept o veșnicie binele. Aproape că nu mai cred în el, nu l-am văzut niciodată, nu l-am simțit niciodată. Aș putea să încep să fur, să mă vînd, sau să fac ceva și mai rău, ca să-mi fac rost de bani. Dar în ce stă folosul binelui dacă nu te alegi cu nimic de pe urma lui?

— Stai, stai! începu Rapton să se bîlbîie, și în ce crezi că stă folosul răului dacă nici el nu ne dă nimic?

— Am vrut să spun că... începu Lolly.

— N-ai vrut să spui nimic, fetița mea.

— Am vrut să spun că atunci cînd n-ai de ales, n-are nici o noimă și nu ne ajută la ni-

mic să faci morală sau să trăncănești într-una despre mîndrie. O, dragul meu — Lolly se strecură mai aproape de el și se lipi de pieptul lui — nu vorbesc de tine, tu ești totul pentru mine. De aceea sînt și așa furioasă pe ăia, că se poartă urît cu tine! Mereu noi lovituri, una după alta și nici o mîngîiere. Așa o să fie și de acum încolo, presimt eu că nu se va schimba nimic și mă apucă groaza.

— Las-o baltă! Și Rapton o sărută, căutînd s-o înduplece: doar ea era iubita lui. Cînd viața e nedreaptă cu noi — declară el — chiar și visurile noastre capătă culorile negre ale nenorocirii, ale durerii și ale răului. Eu, de pildă, am cîteodată o vedenie stranie — nici nu știu cum îmi vine — că voi fi spînzurat odată. Da, da, spînzurat, cu toate că nu știu și nu înțeleg pentru ce ar putea să mă spînzure. Iar alteori, închipuiește-ți, am o presimțire cu totul de altă natură, anume, că am să ajung odată — cine crezi tu? — primul ministru al Angliei! Ei, ce să faci, logica se dovedește aci cu totul inutilă! Dar știu bine ce aș avea de făcut în cazul ăsta; am planurile mele, mi-am și întocmit o listă de membri ai guvernului. Da, așa stau lucrurile!

Lolly era însă hotărîtă să plece de la el, să-l

lase pentru un timp că să-şi cîştige singură existenţa. Cînd situaţia lui se va îndrepta, se va întoarce. I-o spuse pe şleau. Nişte prieteni îi făgăduiseră să-i găsească ceva de lucru.

— Totuşi, ce ai de gînd să faci, Lolly? Eu...

— Plec la Glasgow, anunţă ea.

— Glasgow? Se spun nişte lucruri despre Glasgow! Ferească dumnezeu!

— Am prieteni acolo, urmă cu încăpăţînare Lolly şi se aşeză pe rezemătoarea fotoliului. Le-am scris săptămîna trecută. Mi-au răspuns că pot oricînd să-mi găsească de lucru şi să trag la ei cînd vin. M-au îndemnat să plec numaidecît, mi-au trimis şi bani de drum. Cred că trebuie să plec...

— Asta înseamnează că nu mă mai iubeşti, gemu Rapton.

Lolly îl sărută.

— Spune-mi, mă iubeşti cu adevărat? Spune-mi!

— Da, dragul meu — şopti Lolly — sigur că te iubesc.

O nelinişte ciudată puse stăpînire pe Philip Rapton: posomorît, o dădu la o parte cu mîna. Părea că o învinuieşte: iată ce devenise dragostea lor furtunoasă de odinioară!

Lolly se uită lung în ochii lui, apoi spuse duios :

— Iubitule, nu fi trist, nu pune toate la inimă. Aş fi gata oricînd să te urmez pînă la capătul pămîntului...

— Nu, nu e nevoie pînă la capătul pămîntului, interveni cu gîndul aiurea Rapton.

Văzînd că ea îi zîmbea cu indulgenţă, îşi întregi răspunsul cu un hohot diabolic, apoi se cufundă din nou în fotoliu. Lolly se ridică şi începu să umble încolo şi încoace prin odaie, fără rost, pînă ce el se hotărî să vorbească din nou :

— Prin urmare te-ai şi săturat de mine ?

Lolly se repezi numaidecît spre el şi se cinchi lîngă fotoliul lui.

— Dacă m-aş sătura de tine, Phil, m-aş omorî.

Păru că nici n-a auzit-o, cufundat în obida lui.

— Ce să-i faci, aşa trebuia să se sfîrşească. Dar să ştii că te-am iubit ca un nebun...

Lolly începu să plîngă, rezemată de umărul iubitului ei, care răsucea distrat o şuviţă din părul ei castaniu, de parcă ar fi fost brelocul de la lanţul lui de ceas.

— Trebuie să-ţi fac o mărturisire : m-am gîn-

dit că am putea să ne căsătorim, de îndată ce-mi vor merge mai bine treburile.

— Am să mă întorc, Phil — ea se alipi cu duioşie de el — ai să mă chemi şi mă întorc pe dată.

— Va să zică e adevărat că pleci?

— Da, spuse Lolly.

— Nu trebuie să pleci!

— N-aş pleca, dacă... dacă ai avea măcar ceva în perspectivă. Dar după cum stau lucrurile, eu trebuie să plec, să nu mai fiu o povară pentru tine. Înţelegi, Phil, dragule?

— Nu, nu trebuie să pleci. Nu sînt de loc de acord cu asta. Pot să-ţi spun doar atît, că te iubesc, Lolly. Asta-i tot şi vreau, fireşte, să rămîi.

— Dar ce o să facem?

— Eu... nu ştiu. S-ar putea întîmpla să pice deodată ceva ca din cer. Dar noi doi trebuie să rămînem împreună. N-ai să pleci.

Lolly suspină: „Vai, ce prost e!“ Dar Rapton începu să-şi tălmăcească în sinea lui faptul jignitor că ea se gîndise să întreprindă acest pas fără ştirea lui, că nu i-a spus nimic despre intenţia de a se muta la Glasgow. Are pînă

şi banii de drum! Asta-i ca şi cum ar fi plecat! Da, fără îndoială, totul s-a sfîrşit.

— Cînd ai de gînd să pleci?

— Nu aşa curînd. Cam peste două săptămîni.

— Dumnezeule! gemu Rapton.

Da, totul se sfîrşise între ei. Niciodată nu-i trecuse prin minte că lucrurile se vor sfîrşi astfel, că ea va fi aceea care-l va părăsi. Închipuirea lui ticluise o scenă emoţionantă, în care — cu demnitate şi cu un fin umor — el îi va spune că... E adevărat că nu găsise încă toate cuvintele ce ar fi trebuit să i le spună atunci, dar îşi imaginase foarte bine cum vor sta, ce-şi vor spune... Şi iată că Lolly şi-a făcut rost de bani de drum pînă la Glascow şi e cu toate gîndurile îndreptate spre Glascow, încît s-ar putea spune că a şi pornit într-acolo! Ce naiba mai faci cu demnitatea şi cu umorul fin... La drept vorbind era furios; jignit şi furios la culme; revoltat pînă în adîncul sufletului. Rosti însă cu o linişte posomorîtă în glas:

— Am avut parte în viaţă de atîtea nenorociri, încît cred c-o voi suporta şi pe asta.

Arăta mîhnit, tragic chiar.

— Dragul, scumpul meu Phil, doar pentru tine fac asta.

Rapton rînji batjocoritor:

— Intotdeauna sîntem înclinaţi să înfrumusețăm adevăratele porniri ce hotărăsc faptele noastre. Natura îşi bate joc de noi. E limpede că te-ai plictisit de mine şi pentru asta nu te pot condamna.

Eulalia era atît de mişcată, încît nu-i rămînea altceva decît să izbucnească din nou în plîns. — Cu toate acestea, îi înştiinţă pe prietenii din Glascow că va sosi la ei în ziua stabilită.

A doua zi spre seară, în timp ce Eulalia se afla singură acasă, veni o scrisoare pe numele ei. Era invitată să treacă pe la biroul unui avocat din Cornhill. O rază de nădejde se strecură în sufletul tinerei femei. Poate că i se oferă de lucru şi ar putea să rămînă la Londra ?! Dacă ar fi aşa ar primi oferta fără să mai stea pe gînduri. Philip n-are decît s-o judece după aceea, dacă a făcut bine sau nu.

Dar în biroul avocatului din Cornhill o aştepta altceva; o veste într-adevăr extraordinară. Intrînd, arătă invitaţia unui băiat, curierul biroului: un tip cu un nas abia vizibil, aidoma unui buton de sonerie, şi aproape fără

unghii la degete. Băiatul o conduse numaidecît la un domn în vîrstă care avea unghii foarte lungi şi un nas uriaş. La rîndul lui, acest domn cu nas lung o petrecu, zîmbind amabil, pe treptele unei scări care ducea spre bîrlogul întunecos al unui gentleman cu păr rar, cărunt, şi cu faţa galbenă ca o foaie de pergament. După ce îi puse cîteva întrebări referitoare la „istoricul“ familiei ei — părea foarte satisfăcut şi de loc mirat de răspunsurile primite — gentlemanul cu obrajul galben îi împărtăşi o veste uluitoare: anume că are drept la o moştenire în valoare de optzeci de lire sterline, moştenire care i-a fost lăsată de o mătuşă răposată de curînd, despre existenţa căreia Lolly uitase cu totul. Rămăseseră de îndeplinit numai unele formalităţi, ca stabilirea identităţii şi altele asemănătoare, apoi, cam peste o săptămînă, după cum făgăduia acelaşi gentleman, ea urma să intre în posesia moştenirii.

Părăsind biroul avocatului, Lolly ieşi în strada plină de zgomot şi străbătu drumul pînă la Holborn plutind într-o încîntare fericită, o stare de extaz, care deodată te face să vezi viaţa neînchipuit mai bogată, să simţi că-ţi vine de o mie de ori mai uşor să respiri, cînd

fiecare mişcare devine un izvor de bucurii şi fiecare gînd aduce desfătare. Avea să-i dea toţi banii lu Philip şi, dacă el va ţine într-adevăr cu tot dinadinsul, se va şi mărita cu el. In orice caz, îşi va pune deoparte zece lire, pentru ea. Celelalte şaptezeci de lire le vor ajunge pentru... dar nu e cu putinţă să stabileşti pentru cît timp le vor ajunge aceşti bani. Işi vor putea îngădui să se odihnească, vor pleca împreună undeva afară din oraş, Philip e doar atît de obosit, bietul de el. Dar ar fi mai bine, poate, să nu-i spună nimic pînă ce această sumă miraculoasă nu va ajunge în mîinile ei. Nu poţi fi niciodată sigur de nimic în viaţă, mai cu seamă cînd e vorba de bani. In ultimul moment poate să se întîmple ceva groaznic, poate i se vor smulge banii din mîini, cine ştie! O, ar înnebuni dacă i s-ar întîmpla aşa ceva!

Iată de ce, timp de cîteva zile, Lolly păstră cu străşnicie secretul ei extraordinar.

Gîndul despărţirii apropiate îi provocase lui Rapton o stare de tristeţe dureroasă, cu adevărat mişcătoare.

— Eulalia — îi mărturisi el (începuse să o cheme numai pe numele ei întreg) — Eulalia, am trăit cu tine zile nespus de frumoase, zile

minunate, care nu se vor mai întoarce niciodată!

Cînd îl auzea vorbind aşa, ea plîngea, dar continua să păstreze în adîncul sufletului secretul ei încîntător. Nu odată îi trecu prin minte ideea că mîndria prostească a lui Philip îi va sta împotrivă şi de data asta; ar fi în stare să nu primească banii. Prostul ăsta de Philip, of, că tare-i prost! Desigur, altfel s-ar petrece lucrurile dacă ar fi căsătoriţi. Atunci Philip, bineînţeles că ar lua banii ăştia. Şi de drept ar fi banii l u i. Va trebui să născocească un truc, ca să-i preîntîmpine şovăielile. Ar fi nespus de plicticos, să-l vadă şovăind, deşi tocmai asta făcea ca Philip să fie un om atît de nobil. Nu s-ar găsi mulţi bărbaţi pe lumea asta care ar refuza să primească bani de la femeia cu care trăiesc.

Şi iată că peste o săptămînă fu chemată din nou la biroul avocatului din Cornhill, şi primi acolo din mîna gentlemanului cărunt un cec în valoare de optzeci de lire sterline asupra „Băncii Angliei," „la ordinul Eulaliei Burns". Miss Burns dorea să primească fără întîrziere banii ce i se cuveneau, de aceea funcţionarul mai în vîrstă şi cu nas lung fu însărcinat s-o în-

soţească pînă la „Banca Angliei“, situată în apropiere şi s-o ajute să încaseze banii.

— O misiune foarte plăcută! exclamă acest domn, în timp ce traversau o străduţă din spatele palatului Bursei.

Miss Burns îi zîmbi cu recunoştinţă şi el începu să-i povestească despre plocoanele cu care soarta îi fericise pe neaşteptate şi pe alţii, în răstimpul de cînd se afla în serviciul avocatului — şi încă sume enorme, căci era vorba de persoane foarte sus-puse. Ascultîndu-l, Lolly trase încheierea că avocaţii Blackbin, Carp şi Ranson trebuie să fie distribuitorii universali ai darurilor divine.

— Eu personal — adăugă funcţionarul după ce termină de tuşit, căci suferea pesemne de o inflamaţie cronică a căilor respiratorii superioare — eu personal n-am primit încă un astfel de dar şi nici nu cred că voi primi vreodată. Dar dacă s-ar întîmpla să-mi pice aşa ceva, ştiţi ce-aş face cu banii?

Tocmai atunci, însă, intrară sub portalul băncii. In agitaţia care o cuprinsese, Lolly uită să-şi mai întrebe însoţitorul cum ar dispune el de moştenire şi astfel pierdu, poate, o informaţie preţioasă. După ce strecură în poşetă o banc-

notă de cincizeci de lire şi şase hîrtii de cîte cinci lire, ură toate cele bune funcţionarului cu nas lung, care îi strînse mîna cu căldură şi o încredinţă că firma Blackbin, Carp şi Ranson va fi încîntată s-o servească oricînd şi în orice chestiune. Lolly se avîntă apoi pe stradă, zburînd uşoară ca o păsărică, pînă simţi că i se taie respiraţia. Se pomeni drept în faţa unui birou de copiat acte. Intră ca o furtună înăuntru şi puse o foaie de hîrtie în faţa unei funcţionare cu chipul zeiţei Hebe[1] care bătea ceva la maşină.

— Vă rog, transcrieţi-mi asta, o rugă Lolly.

Frumoasa de la maşina de scris citi nota şi privi cu luare aminte pe fericita moştenitoare.

— Nu e nevoie de nici o adresă — explică Lolly — scrie te rog pe o hîrtie obişnuită.

Peste cîteva minute primi foaia frumos scrisă la maşină şi pusă într-un plic, plăti taxa şi se grăbi spre sediul unui birou de comisionari. Aici scrise pe plic, cu litere înadins întortocheate, numele primitorului: Domnului Ph. Steeck Rapton, şi adresa de la Holborn. Apoi reciti scrisoarea:

---

1 In mitologia greacă — zeiţa tinereţii veşnice (n. r.).

„Scumpe domn,

Ca mulţi alţi cititori, am o admiraţie nemărginită pentru talentul dumneavoastră literar. De aceea vă rog să primiţi această dovadă concretă de admiraţie din partea unui cititor permanent al articolelor dumneavoastră, care din motive strict personale doreşte să rămînă anonim.

Al dumneavoastră sincer
Binevoitor."

Păturind frumos împreună bancnota de cincizeci de lire şi scrisoarea, le băgă în plic. Funcţionarul firmei dădu scrisoarea unui băiat în uniformă. Lolly se arătă întrucîtva neliniştită : băiatul părea prea mic şi neserios ca să i se poată încredinţa suma de cincizeci de lire.

Apoi ieşi din biroul agenţiei, schimbă una din hîrtiile de cinci lire şi se ospătă cu un prînz; plăti o jumătate de coroană, dar făcea. O, ce fermecătoare, ce minunată devenise Londra !

Plecarea ei era hotărîtă peste două zile. Trebuia să scrie de îndată prietenilor ei din Glasgow că s-a răzgîndit, că a izbutit să-şi facă un rost la Londra. Ce bine că s-a întîmplat aşa, minunat de bine ! Diseară Phil o va invita desigur să ia masa în oraş, la un restaurant mai ca

lumea şi apoi vor merge la teatru. La drept vorbind, nu prea voia să se cunune cu Phil, se simţea foarte bine şi aşa, dar dacă el va stărui totuşi, nu se va lăsa prea mult rugată. Vor pleca afară din oraş pentru o săptămînă întreagă. Ce minuni fac uneori banii ! Adevărate minuni ! Se uită în jurul ei. Fără îndoială că nici una din femeile care treceau pe acolo, oricît de bine ar fi fost îmbrăcate, nu aveau în poşetă treizeci de lire.

La amiază, în timp ce se întorcea acasă, înţelese deodată cît se poate de limpede că entuziasmul ei n-ar avea nici un rost : trebuia să fie liniştită ca de obicei, supusă, pentru că altfel el ar ghici înşelătoria. Urcă în goană scara, dar intră apoi în cameră foarte ţeapănă.

Şi atunci îl văzu pe Rapton stînd la fereastră, cu umerii îndoiţi, cu capul în jos, ca un cal trudit de muncă. Lolly nu mai putu să se stăpînească, se repezi la el şi-l îmbrăţişă strigînd:

— Dragule !

— Ei, ei, zîmbi el.

— Te iubesc atît de mult, Phil, dragul meu !

— Dar... mă părăseşti !

— O nu ! răspunse ea hotărît. Nu te părăsesc, asta nu !

— Atunci e bine. Rapton strînse din umeri, dar chipul i se însenină.

Nu pomeni nimic despre cele cincizeci de lire (poate nu i se aduseseră încă sau el îi pregătea vreo surpriză).

— Să mergem să ne plimbăm, e o zi minunată, propuse Lolly.

— Parcă n-aş avea poftă, răspunse el. Se întinse şi căscă. E timpul parcă să bem ceaiul, nu-i aşa ?

— Bine, dar... Lolly era gata să-i spună că ar putea să bea ceai undeva în altă parte, dar îşi luă seama la timp : Da, aşa e. E vremea să bem ceaiul.

Astfel că rămaseră acasă să bea ceai. Apoi Rapton îi spuse că s-a înţeles cu cineva să se întîlnească în seara aceea. Şi plecă, lăsînd-o pe Lolly supărată şi buimăcită. De ce nu pomenise nimic despre cele cincizeci de lire ? Dar dacă scrisoarea ei nimerise cumva la o altă adresă ?

Fu de ajuns să i se nască în minte bănuiala, ca Lolly să creadă că într-adevăr aşa este şi că se întîmplase ceva cît se poate de tragic: probabil că scrisese greşit adresa de pe plic. Bănuiala deveni în curînd o convingere de nezdruncinat.

Scrisese desigur numărul 17 în loc de 71. Apoi îi veni în minte că nu scrisese pe plic Londra ci Glasgow. Oh, dacă ar fi aşa, ar fi groaznic! Dacă s-a şi găsit cineva care să se bucure de cele cincizeci de lire?

Temerile ei nu se potoliră în acea seară, deşi alergase într-un suflet la agenţia comisionarilor. Băiatul căruia i se încredinţase scrisoarea ei plecase acasă şi putea fi întrebat numai a doua zi dimineaţa. Pe dată, Lolly nu mai avu nici o îndoială că băiatul era acela care încurcase lucrurile: nici nu era de mirare, îl văzuse doar cu cîtă uşurinţă luase în mînă o scrisoare atît de importantă! Lolly n-avusese niciodată încredere, şi cu atît mai puţină va avea de acum înainte, în astfel de băieţandri fluşturatici, cu părul strălucind obraznic de briantină şi şapca pusă ştrengăreşte pe-o ureche şi care fluieră mereu, parcă dinadins ca să te scoată din sărite. Ardea de dorinţa să întrebe unde locuieşte ştrengarul, dar nu se putu totuşi hotărî, deşi voia cu disperare să-i afle adresa. Nu îndrăzni să întrebe, fiindcă ar fi însemnat să se lase pradă unui sentiment de care era foarte conştientă, deşi se ruşina să-i spună pe nume. „Trebuie să te ţii tare, Lolly: nimic, nici chiar curiozitatea, să nu pună stăpînire pe tine."

Se grăbi să se întoarcă acasă, cu toate că graba asta nu-i prea stătea în obicei, iar acum nici n-avea pentru ce să se grăbească. Acasă scrise cîteva rînduri prietenilor din Glasgow. Apoi îi veni în minte să nu expedieze scrisoarea în ziua aceea; mai bine să aştepte pînă dimineaţă cînd va afla ce a făcut comisionarul ăla mic şi scîrbos cu scrisoarea ei. Era greu de presupus că odată culcată în pat va putea să scape de gîndurile ce-o sfredeleau fără răgaz, totuşi se culcă. Cînd sosi Phil, ea nu adormise încă. In timp ce se dezbrăca, el începu să-i povestească despre conferinţa la care asistase — ceva despre scăderea populaţiei în regiunile agricole — dar nici după ce se culcă alături de ea nu pomeni despre cele cincizeci de lire. Nimic, nici apriga curiozitate ce-o chinuia n-o făcu să-şi schimbe hotărîrea luată. Aşa încît se strădui să se liniştească şi peste puţin timp căzu într-un somn adînc.

Dimineaţa la ceai, Phil o întrebă ce planuri are pentru ziua aceea.

— O ! — rosti cu nepăsare Lolly — am o mulţime de lucruri de făcut: plec în oraş numaidecît. Ce păcat că fulgii de ovăz au un gust atît de groaznic, dar, Phil...

— Groaznic? o întrerupse Phil. Mie îmi par mai gustoşi decît orice. Unde te duci? Mă gîndeam că ultima noastră zi, mă înţelegi, trebuie s-o petrecem împreună.

— Phil, dragul meu! Ea îi întinse mîna peste masă, ca el să i-o mîngîie. Am mai multe treburi. Dar mă întorc repede, nu te supăra. Se sculă şi apropiindu-se de el, îl sărută în fugă.

— Bine, încuviinţă Philip. Numai să nu întîrzii.

Lolly grăbi pasul spre agenţie, zglobie ca o păsărică. Aşa era la început, dar cu cît se apropia de clădirea unde se afla biroul, temerile ei de cu seară o cuprinseră din nou. Cum intră înăuntru, dădu cu ochii de obraznicul acela mărunţel care o salută scurt şi de loc stingherit: „Bună dimineaţa!" Lolly îl supuse imediat unui interogatoriu, dar abia cînd băiatul îi aduse, cu un aer triumfător, registrul cu semnături, bănuiala ei, înăbuşită atîtea ceasuri, răbufni întreagă, întunecă totul şi o cufundă într-o deznădejde fără margini. Îi era frică să-şi arunce privirea în condică; îi mai rămînea o umbră de speranţă şi cît timp mai exista această umbră, era gata să jure că adevărul groaznic nu e adevăr, ci e o minciună. Dar iată că văzu iscălitura de primire a scri-

sorii. Scrisul bine cunoscut se întindea pe întreaga pagină: Ph. Steeck Rapton. Acum nu mai era cu putință nici o îndoială. O durere chinuitoare o străpunse. Parcă i-ar fi înfipt cineva un pumnal rece în inima-i ce ardea ca în flăcări.

— Aşa, bine, mulţumesc, rosti cu linişte Lolly. I-ai înmînat personal scrisoarea?

— Da, doamnă, răspunse băiatul şi-i descrise înfăţişarea lui Philip.

— A deschis plicul faţă de tine?

— Da, doamnă.

— Şi nu te-a rugat să-mi transmiţi nimic?

— Nu, doamnă.

— Bine. După ce scotoci prin poşetă, Lolly adăugă: Uite, ţine şase pence pentru tine.

Apoi ieşi în stradă. Zîmbea, dar simţea în gură un gust amar. „Uite ce fel de om e... Un om rău şi josnic! A hotărît s-o expedieze, iar banii să-i ascundă pentru el! Ce mîrşăvie! E un om rău şi josnic, rău şi josnic!"

Repeta în neştire, mormăind! „Rău şi josnic, rău şi josnic!" Parcă i se mai uşura astfel durerea ascuţită din piept. Şi el o aşteaptă acasă, o aşteaptă cu un zîmbet prefăcut pe buze; trebuie doar să petreacă împreună ultima zi! Atunci să fie într-adevăr ultima lor zi!" Lolly rupse scri-

soarea către prietenii din Glasgow, fiindcă acum t r e b u i a neapărat să plece la ei. Ce cruzime şi ce josnicie! Lasă-l s-o mai aştepte!

Se urcă în autobusul care se oprise tocmai în staţie şi se cocoţă sus, pe imperială; aerul rece îi răcori obrazul înfierbîntat. Autobusul mergea în cursă lungă pînă la Playston. Habar n-avea unde era Playston şi nici nu voia să ştie ceva; îi era absolut indiferent unde o va duce autobusul. Voia să plece, să fie cît mai departe de Holborn şi d e e l şi să nu îngăduie s-o podidească plînsul, şuvoiul de lacrimi stăpînite atîta timp.

De la Playston se întoarse şi merse pe jos pînă la Mayland Round. Aici, pe unde cotea, dădea numai de preoţi; foiau pretutindeni zeci de preoţi. Pesemne că după-amiază avea să se ţină o adunare a vreunei societăţi filantropice, sau aşa ceva, gîndi Lolly. Avea dorinţa vagă să împărtăşească cuiva suferinţele ei — credea că asta i-ar aduce o uşurare. Se uită cu băgare de seamă la preoţi. Dar nici unul nu părea potrivit ca să asculte destăinuirea durerii şi dezamăgirii ei. Şi Lolly intră într-un mic restaurant destul de prezentabil, în faţa căruia se

pomenise deodată; comandă la întîmplare o mîncare oarecare, nişte peşte.

Alături de ea luau masa trei preoţi graşi: la fel de rotofei tustrei, cu feţele trandafirii, cu capul chel, mieroşi la vorbă şi semănînd foarte mult unul cu altul.

— Aseară am fost la Carter, spuse unul din ei.

Lui Lolly îi cam plăcea să tragă cu urechea cînd vorbeau alături de ea oameni necunoscuţi. Acum era şi mai curioasă; nu o dată încercase să-şi închipuie cam ce ar putea vorbi între ei nişte preoţi.

— A, Carter! Ia te uită! Bun băiat şi Carter ăsta. Şi ia spune, cum a fost?

— Lui Carter îi place să ţină predici, doar ştii şi tu! exclamă al treilea.

— O, asta da, îi plac predicile.

— Ha, ha, aşa-i el, ştii?

— Ha, ha, ha, cum să nu ştiu!

— Excelent predicator, orice s-ar spune!

— Grozav îi duce cu vorba, ce-i al lui, e-al lui!

— Dar cîntă grozav de bine şi cuplete dealea vesele, ştie el şi de-astea.

— Da?

— Da!

Pe masă erau trei pahare cu apă și pîine. Urmă apoi o tăcere ca de rugăciune.

Apoi se auzi din nou :

— E însurat de mult ?

— De doisprezece ani, răspunse preotul care se văzuse cu Carter în ajun.

— O, de doisprezece ani !

— Și eu sînt căsătorit abia de doisprezece ani, mărturisi preotul cel mai în vîrstă.

— Nu mai spune !

— Da, m-am pregătit foarte mult timp.

— O, da ! Ha, ha, ha !

— Ha, ha, ha, ai văzut ?

— Hm... dumneata ești însurat ?

— Nu.

Și cu cîtă eleganță și delicatețe mîncau, ce eleganți și delicați erau !

— Administrația parohiei mele e instalată într-o casă veche superbă, urmă preotul care se însurase numai de doisprezece ani. Casa a fost clădită în anul 1700. A ars ceva mai tîrziu și a fost reconstruită în 1784.

— Ce spui ?

— Hm !

— Are șaptesprezece camere de dormit și două terenuri de tenis minunate.

— O, grozavă ! exclamară ceilalți doi și apoi atacară, cu grație în mișcări, o oarecare cremă incoloră.

Lolly ieși din restaurant și o bucată de vreme rătăci fără nici un scop pe străzi, pînă se pomeni deodată la intrarea unui cinematograf. Inăuntru era cald și plăcut. In timp ce ședea în întunericul sălii străbătute din cînd în cînd de sclipiri fugare de lumină, durerea ei sufletească se ostoi puțin. Lăsîndu-se în voia nervilor extrem de încordați, hoinări pînă seara prin cartier. Știa că plecînd de acolo se va duce acasă și tocmai asta nu voia. Felinarele de la chioșcurile din Mayland Round răspîndeau acum pînă departe o lumină puternică, și cu toate că pretutindeni în juru-i mirosea urît, îi plăcea vuietul potolit al străzii, forfota cartierului comercial în acel ceas de seară.

Intr-un loc un om modela acadele dintr-o enormă masă caldă și dulce de formă sferică, o pastă moale care tremura și se mlădia în mîinile lui ca o materie vie : părea un atlet de circ în luptă cu un uriaș șarpe boa.

Ceva mai departe se înșirau cîteva tarabe în care se vindeau de-a valma articole de fierărie, fructe și pește, oale și tigăi, piei, frînghii, cuie,

ceasornice adevărate sau decorative, în sfîrşit, tot ce-ţi poftea inima.

In altă parte un marinar oferea cumpărătorilor ciorchini de struguri verzi, povestind cîte-o trăsnaie de necrezut. Scotea strugurii din nişte butoaie umplute cu talaşi de plută, asigurînd pe privitori, sub jurămînt, că-i furase el personal de la regina din Honolulu. Publicul care se adunase în jurul lui hohotea în gura mare şi făcea glume pe seama marinarului şi a reginei.

Tot acolo puteai cumpăra numere vechi din reviste umoristice — patru bucăţi la un penny — sau un rulou de hîrtie igienică aproape la acelaşi preţ ; la nevoie, aceste cumpărături puteau fi folosite după plac una în locul alteia.

— Numai trei pence cotul, *mesdames !* striga un vînzător care era leoarcă de năduşeală din pricină că ţipa cît îl ţinea gura. Priviţi acest cupon de stofă pe care-l aveţi în faţă dumneavoastră ! E ţesută din iută de Andaluzia, triplu rezistentă, impregnată sub presiune dublă cu cauciuc de Pagan şi pictată de un artist care l-a otrăvit pe bucătarul bunicului său. E o stofă, *mesdames,* pe care nici împăratul ceresc nu s-ar ruşina s-o aştearnă în salonul său, dacă ar avea-o la îndemînă. Şi nu cer de la dumnea-

voastră decît trei pence cotul! *Mesdames,* modestia a fost totdeauna una din calitățile mele!

Lolly observa tot ce se petrecea în jurul ei, privea și asculta; în cele din urmă, însă, privi fără să mai vadă nimic și ascultă fără să audă ceva. Durerea ei nu era o simplă dezamăgire sentimentală: era prăbușirea unui ideal. Fusese sigură că dragostea ei își aflase însfîrșit un braț ocrotitor și iată ce-i era dat să cunoască: înșelarea cea mai cruntă și mai josnică. Pînă și cerul nopții, senin și înstelat, i se părea posomorît și sumbru prin belșugul lacrimilor ce-i împăinjeneau privirea: norul greu al durerii îi furase lumina blîndă a lunii.

Petrecuse toată ziua rătăcind fără țintă pe străzi, cu sufletul plin de durere. Ultima lor zi! Seara tîrziu, în timp ce se întorcea, în sfîrșit, la Holborn, grăbi deodată pasul. O rază de speranță străluci din nou înaintea ei în întunericul ce-o înconjura. Nu cumva Philip, visător incorigibil, hotărîse să păstreze vestea cea mare pînă în ultima zi, pînă în ultimul ceas? Și iată cum se va întîmpla: cînd Lolly, care — după cum crede el — nu știe încă nimic și și-a pierdut ultima speranță, va socoti că a venit timpul ultimei sărutări, sărutarea de adio, el o va lua în

brațe și rîzînd va spulbera într-o clipă toate amărăciunile ei. Va flutura în fața ei hîrtia lucioasă de cincizeci de lire ca pe un steag al victoriei ! Poate... ? ba nu, e chiar sigur că așa va fi ; se vede că tocmai de aceea o rugase el să iasă împreună. O, ce fetișcană lipsită de judecată mai e ! Ce rea și proastă a fost !

Și simțind că-i cresc din nou aripi odată cu încrederea reînviată, Lolly alergă, aproape sufocîndu-se, acasă, unde desigur o aștepta Phil cu vestea cea mare.

Văzu încă de jos că în camera lor era lumină. Abia mai avu putere să urce scara și să deschidă ușa.

Phil se sculă în picioare și o privi ciudat. Ea zîmbi sfios, aproape ca o vinovată. Fără să-i spună o vorbă el veni repede în întîmpinarea ei și o strînse cu înverșunare în brațe. Era același, prietenul ei tăcut, înfocat, întotdeauna drăgăstos și tulburător. Cînd se cuibări mai strîns la pieptul lui, dezamăgirea dragostei ei pieri ; într-o clipită i se mistuiră toate îndoielile ; cineva îi smulse din piept sentimentul jignirii și se cufundă într-o voluptate furtunoasă. Simțea în suflet o pace adîncă, simțea numai fericirea apropierii dintre ei, a sărutărilor lui pătimașe,

fericire ce creștea cînd buzele lui atingeau puful moale de pe buza ei de sus: puful acela care o supăra întotdeauna, dar pe el îl încînta. Din nou răsună în urechile ei șopotul vorbelor blînde, mîngîietoare, lipsite de sens... Cît de mult îi plăcea să le audă din gura lui. Apoi Phil o luă în brațe, stinse lumina și-o duse spre pat.

„Fiindcă s-a născut din iubire, viața se hrănește numai cu iubire; dacă n-ar mai exista asemenea hrană, cum am putea noi să ne potolim foamea?" își spunea ea. „Calea Lactee se va mistui odată în neant, stelele se vor prăbuși în abisul nemărginit; noi nu putem nici să le reținem cu mîinile noastre, nici să le facem să dispară prin vreo sforțare a minții noastre."

Cum îi spusese odată Phil? Prostuțo! La urma urmei, cele cincizeci de lire îi aparțin lui, i-a dat banii fiindcă așa a vrut, putea să facă orice cu ei. Darul rămîne dar. Nu e rușinos oare să trimiți cuiva bani și apoi să te chinuiască părerea de rău, lăcomia, și să aștepți să se întoarcă banii la tine? Da, va pleca mîine!

A doua zi Phil o trezi de dimineață, o sărută și o întrebă:

— Cînd pleacă trenul tău?

— Trenul ? Lolly se smulse din îmbrățișarea lui și sări jos din pat.

Ce zi minunată, ce zi strălucitoare ! Ce aer pur și străveziu ! Se îmbrăcă repede și intră în camera de alături să pregătească dejunul. După cîteva minute veni și el acolo ; mîncară în tăcere, deși de fiecare dată cînd se întîmpla să se apropie unul de altul, el căuta s-o mîngîie drăgăstos. Apoi ea se duse în dormitor și-și făcu bagajul. Îi mai rămînea oare ceva de făcut ? Nimic. De la Phil în orice caz nu trebuia să mai aștepte ceva. Nici o femeie nu recunoaște că poate fi sacrificată, și încă mai puțin femeile care se jertfesc singure, cu tărie și curaj. Cînd Lolly fu gata de plecare, își duse geamantanul în sufragerie. Phil se pregăti să-și pună și el pălăria și paltonul.

— Nu — șopti încet Lolly — să nu mergi cu mine.

— De ce, draga mea ? protestă el. Ce prostie mai e și asta ?

— Nu vreau să vii cu mine! țipă Lolly cu atîta asprime încît el rămase uluit.

— Doar n-ai să duci singură geamantanul pînă la gară ?

— Am să iau un taxi, răspunse ea, încheindu-şi nasturii la mănuşi.

— Draga mea!

Obiecţiile lui îi păreau caraghioase lui Lolly; nu făceau decît s-o enerveze.

— Lasă fleacurile! îl rugă ea. Îşi puse mîinile înmănuşate pe umerii lui şi-l sărută cu răceală. Adio! Scrie-mi cît mai des. Ai să-mi dai de veste despre succesele tale, nu, Phil? Apoi adăugă, de data asta mai puţin hotărîtă: Iubeşte-mă întotdeauna. Se uită cu mirare la cele două aluniţe de pe obrajii lui pe care le cunoştea atît de bine; fiecare din ele avea cîte un smoc de păr pe care el nu reuşea să-l radă totdeauna.

— Lolly, scumpo, iubita mea! Niciodată nu te-am iubit mai mult ca în clipa asta. Îmi eşti mai dragă ca oricînd.

Atunci, deodată ea simţi că venise momentul potrivit pentru o demascare nemiloasă. Dar nu se hotărî s-o facă. Lăsă lucrurile aşa cum erau. Nu putea să-l jignească atît de adînc, spunîndu-i pe şleau cît de perfid se purtase. Pesemne că o zeitate milostivă priveşte cu un zîmbet la micile noastre greşeli. Lolly cunoştea perfidia lui Phil, dar să-l dea de gol şi să triumfe asupra lui ar fi

însemnat să calce și peste propria ei mîndrie. N-avea decît să se complacă pînă la sfîrșit în distinsa lui melancolie, oricît de falsă ar fi ! Mai bine să se despartă așa, mai bine să rămână cu această mască întipărită în minte, decît cu un alt chip, strîmbat de mînie, dezgustător, deși amîndouă îi ascundeau același lucru. Memoria ei capricioasă îi aduse în minte pentru o clipă un tablou văzut cu mult timp înainte : mîngîiați maiestos de valurile fluxului, cîțiva elefanți scotocesc cu trompele lor în nisip căutînd alune.

Lolly coborî în fugă scara. Cînd ajunse la capătul străzii se întoarse și aruncă o ultimă privire înapoi. Phil stătea sus, la fereastră, și-i făcea semne cu mîna. Flutură și ea mîna, în semn de răspuns.

La Braddley trăiau odată doi tineri de ispravă, care lucrau la aceeaşi filatură din Braddley şi făceau curte uneia şi aceleiaşi fete din oraşul Bradley, o fată săracă şi frumoasă, pe nume Patience.

Nathan Ridgent, unul din cei doi tineri, purta jambiere de stofă peste ghetele-i de lux; era un om aşezat, tăcut, şi avea o atitudine foarte demnă. Celălalt, Tony Wassall, avea o fire nepăsătoare şi toate îi mergeau din plin; cîştigă repede bunăvoinţa tinerei Patience şi semnele iubirii împărtăşite înfloreau în inima sa, pe faţa lui frumoasă şi în buzunar, la capătul lanţului nichelat al ceasornicului — adică pretutindeni

unde apar aceste mărturii ale dragostei fericite. Seriozitatea, vedeţi dumneavoastră, este o virtute care poate fi apreciată abia de la o anumită vîrstă, aşa că Tony izbîndise, ştiind să trezească un mare neastîmpăr în sufletul gingaş al fetei, deşi — este adevărat — ea se numea Patience, ceea ce înseamnează „răbdare".

Se prea poate că tăcerea să fie de aur, dar e o monedă care nu prea are valoare de circulaţie în împărăţia dragostei, iar sentimentul demnităţii personale se dovedeşte mult mai puţin eficace decît credinţa simplă şi fierbinte: demnitatea nu poate să urnească din loc nici un munte, ci bucură cel mult sufletul unui director de bancă sau al unui episcop.

Aşa s-a făcut că Patience s-a măritat cu Tony Wassall, iar Nathan şi-a luat gîndul de la ea, îndreptîndu-şi atenţia asupra altor preocupări, printre care şi asupra unei tinere fete care avea ceva avere, puţină, dar sigură. Şi Nathan se căsători cu această fată.

Orăşelul Braddley se află aşezat pe un deal mare de formă cam ciudată, presărat cu căsuţe foarte mici şi puţin arătoase. Pe una din coastele dealului îşi are obîrşia un rîuleţ ce alimentează cu energia lui uriaşa filatură care s-a do-

vedit atît de binefăcătoare pentru întreaga populaţie a orăşelului. Fără această filatură — după cum ştie fiecare dintre localnici, fiindcă fiecare om din Braddley lucrează la această filatură — inima oraşului ar înceta să mai bată.

Tony continua să muncească la filatură. Şi Nathan muncea şi el, într-o anumită măsură; numai că el avea o soţie îndemînatică şi întreprinzătoare şi cu ajutorul banilor şi legăturilor ei ajunse repede şef de secţie...

Tony rămase şi mai departe muncitor la filatură. Nathan, în schimb, străduindu-se neîncetat să-şi consolideze situaţia, ajunse în cîţiva ani locţiitorul administratorului întregii fabrici. La moartea acestuia, Nathan fu numit el administrator; averea îi crescuse între timp atît de mult, încît pînă la urmă, Nathan şi soţia lui deveniră proprietarii întreprinderii.

Tony îşi vedea de vechea lui îndeletnicire la filatură. În afară de nevastă-sa, Patience, avea acum în grijă şi pe cei doi băieţi şi o fetiţă, Nancy. Aşa că, deşi se putea spune că şi bunurile lui sporiseră, situaţia lui la fabrică rămăsese la fel ca înainte cu douăzeci de ani.

Soţii Ridgent, care nu mai stăteau chiar în Braddley ci se mutaseră dincolo de marginea o-

raşului, aveau un singur copil, o fiică, de aceeaşi vîrstă cu Nancy — pe nume Olivia — o fată foarte frumoasă care a crescut laolaltă cu toţi copiii şi pînă la vîrsta de optsprezece ani a mers zilnic la şcoală cu bicicleta.

După cum ştiţi, cam în anii aceea, ţara noastră a intrat într-o zodie nenorocită, angajîndu-se într-un război atît de distrugător, încît oraşului Braddley i s-au impus nenumărate sacrificii. Filatura din Braddley lucra într-o încordare uriaşă, mereu crescîndă, zi şi noapte, pînă la sleirea completă a forţelor omeneşti, ca să poată asigura ţării ceea ce se numea „principala forţă motrice a războiului". [1] Din cauza acestei munci încordate şi neîntrerupte, locuitorii din Braddley ajunseseră palizi la faţă, slabi şi trişti. Adică să fim drepţi, nu toţi arătau aşa: de pildă feţele celor din familia Ridgent nu erau nici palide, nici triste. Averea soţilor Ridgent crescuse atît de mult, încît în ochii lor apăru o strălucire nouă; nici nu ştiau bine cum să-şi întrebuinţeze averea.

— În vremuri ca astea — declară nevasta lui

[1] Conform unei expresii care avea mare circulaţie în Anglia în timpul războiului şi după care „principala forţă motrice a războiului sînt banii". (n. r.).

Nathan — trebuie să ajutăm cît mai mult patria; așa ne dictează datoria. Să dăm deci patriei banii noștri cu împrumut.

— Să-i dăm, încuviință și Nathan.

Au dat deci patriei, cu împrumut, toți banii lor, drept care patria i-a recompensat cu dobînzi mari. Cu vremea, întrucît averea lor continua să crească, au ajutat patria cu o mînă din ce în ce mai largă; i-au dat spre folosință întreaga recompensă primită, fiind răsplătiți în schimb cu și mai mare dărnicie.

„In vremuri ca acestea — se auzi apoi apelul patriei — avem nevoie de cît mai mulți soldați, cît mai mulți soldați..."

Așa se întîmplă că Nathan fu înrolat și dat la partea sedentară. Oare nu era limpede pentru fiecare om din Braddley că dacă filatura ar înceta să lucreze, ar înceta să mai bată și inima orașului?

— Cu ce putem ajuta noi patria? l-a întrebat odată Tony Wassall pe șeful său. Noi n-avem bani, nu putem să subscriem...

— N-aveți bani? fu răspunsul. Dar puteți să-l dați patriei pe fiul vostru, pe Dan.

Și Tony dădu țării pe fiul său Dan.

— Adio, băiete dragă! îi spuse tatăl la plecare. Fratele mai mic şi sora lui Nancy îşi luară şi ei rămas bun de la el, iar mama îl sărută.

Cînd Dan căzu la datorie, sora lui Nancy îi luă locul la fabrică.

Peste cîtva timp vecinii au început să-i tot spună cu tîlc lui Tony Wassall:

— Ce băiat frumos şi sănătos e Albert-Edward, fiul dumitale cel mic!

Şi Tony l-a dat patriei şi pe fiul său Albert-Edward.

— Adio, băiatul meu! i-a spus tatăl la plecare.

Sora lui Nancy l-a sărutat, iar mama l-a strîns la piept şi a izbucnit în plîns.

Albert-Edward căzu şi el pe cîmpul de luptă; maică-sa îi luă locul la fabrică.

Războiul însă nu se sfîrşea, cu toate că amîndouă taberele sîngerau din plin; părea că se va prelungi în vecii vecilor. Şi după cîtva timp a plecat şi Tony la război şi a căzut şi el la datorie. Ţara îi dădu Patiencei o pensie de văduvă şi sfatul mişcător să se remărite. Patience muri, însă, de inimă rea. Dar cum pe vremea aceea murea multă lume, nimeni nu văzu în asta ceva neobişnuit. Nathan şi nevastă-sa mu-

riră şi ei, curînd după terminarea războiului: se îmbogăţiseră atît de mult, că au murit ghiftuiţi de atîta mîncare. Fiica lor Olivia se văzu deodată stăpîna unei mari moşteniri şi fu cooptată în Consiliul de administraţie a filaturii.

Consiliul de administraţie continua să dea statului cu împrumut banii cîştigaţi de pe urma muncii locuitorilor din Braddley, iar statul continua s-o răsplătească pe Olivia cu dobînzi uriaşe (în felul acesta statul îşi arăta recunoştinţa pentru meritele într-adevăr de neuitat, ale părinţilor ei). Şi oraşul Braddley continua să lucreze cu o încordare sporită a tuturor forţelor de muncă spre a da statului posibilitatea de a o recompensa pe Olivia. Iar atunci cînd războiul s-a terminat, statul a spus pe şleau oraşului Braddley cum stau lucrurile: anume, că toţi cei care nu şi-au jertfit viaţa pe cîmpul de luptă trebuie să muncească şi mai mult, să muncească toţi cu şi mai mare rîvnă decît înainte de război, cu mult, mult mai multă rîvnă — altminteri statul nu va fi în stare să mai plătească dobînzile cuvenite şi atunci inima oraşului Braddley va înceta să mai bată. Oamenii din Braddley au înţeles că lucrul este drept, chiar foarte drept şi s-au supus.

Fiica soților Wassall s-a măritat cu un om care a luptat în război cu vrednicie și curaj, un muncitor care lucra la filatură ca ajutor de maistru, ca odinioară tatăl ei; băieții lor au primit numele de Daniel și Albert-Edward. Olivia s-a măritat cu un personaj important care, la drept vorbind, nu arăta de loc așa. Avea un nas mic și ascuțit, dar asta nu însemna cine știe ce, pentru că dacă priveai omul din profil, obrajii lui roșii și umflați îi ascundeau cu totul nasul mic și ascuțit, așa cum două coline ascund vederii o cocioabă slută pitită între ele, undeva în vale. Olivia trăia însă într-o casă uriașă și avea o mulțime de slugi care o ajutau să îngrijească de familia ei, adică de singura lor fetiță cu numele Marci, care avea și ea un năsuc mic și ascuțit, pitit între niște obrăjori bucălați și roșii.

După ce s-au întors din război cei cărora le fusese dat să supraviețuiască, Olivia începu să dea în fiecare an o masă în cinstea muncitorilor fabricii și a familiilor lor, adică pentru sute de oameni; timp de șase ore ei se ospătau, petreceau, cîntau și dansau. În fiecare an Olivia le ținea cîte o cuvîntare scurtă în care amintea de datoria ce o aveau toți față de orașul

Braddley şi de datoria oraşului Braddley faţă de patrie, dar nu se ştie de ce nu pomenea de loc în ce măsură o răsplătise ţara pentru „contribuţia ei la cauza comună“. De altfel, mărturisirea ar fi fost poate, nelalocul ei, ar fi fost lipsită de modestie, ba chiar necuviincioasă.

— Patria noastră trece prin ceasuri grele — repeta Olivia invariabil în fiecare an — răspunderea ei este uriaşă şi noi toţi trebuie să ne dăm contribuţia la cauza comună.

In fiecare an unul dintre muncitori ţinea şi el o scurtă cuvîntare de răspuns în care mulţumea Oliviei pentru că întreţine flacăra vieţii în inima oraşului Braddley şi chema toată pronia cerească şi toate binecuvîntările belşugului de aur al lumii acesteia deasupra capului ei luminat. Intr-o bună zi, cinstea acestei cuvîntări de răspuns i-a revenit bărbatului lui Nancy şi cuvîntarea a fost mai elocventă decît a altora, fiindcă tocmai în acea zi fiii săi începuseră amîndoi să depene firul pe ţevi la filatură. Cel mai mult au aplaudat micuţii Dan şi Albert-Edward ai lui Nancy, fără să mai vorbim despre Nancy însăşi. Intotdeauna Olivia se simţea nespus de emoţionată în asemenea ocazii. Işi făcea mustrări că nu cunoaşte cum

trebuie pe toți oamenii ei și că nu va putea aprecia niciodată pe fiecare după meritele lor; ar fi vrut să stea cît mai mult timp în mijlocul lor, să-i privească muncind și trăind, să participe la viața lor de muncă — viața lor de toate zilele. Dar nu se putea hotărî niciodată s-o facă.

— Ce minunate sînt toate lucrurile astea! spunea ea, suspinînd, fiicei sale Marci care o însoțea. Sînt atît de fericită! Noi trebuie să purtăm de grijă tuturor acestor oameni buni, noi și nimeni alții. Așa a hotărît creatorul însuși, înțelegi, însuși tatăl nostru ceresc, iar noi nu sîntem decît o unealtă în mîinile lui; să ținem minte totdeauna acest lucru. Așa a fost an de an — an de an, de la începutul veacurilor. Așa va fi desigur pînă la sfîrșitul veacurilor; inima orașului Braddley nu va înceta niciodată să bată. Bătrînii se duc, oamenii maturi îmbătrînesc, tinerii, copiii, devin la rîndul lor oameni maturi, se căsătoresc, dar nu lasă fabrica să se oprească din veșnica ei mișcare. Cînd am să mor...

— Vai, mamă, cum poți să vorbești...

— Ba da, ba da, o să vină odată și ziua aceea... Atunci va trebui să iei totul în mîinile

tale, Marci, şi să vorbeşti cu ei aşa cum vorbesc eu. Să ştii că e o mare şi grea răspundere să conduci o fabrică. Numai cei care au fabrici în stăpînire ştiu cît de greu este. Pentru aceasta se cere neapărat să fii înzestrat cu calităţi sufleteşti deosebite şi rare. E o vocaţie divină şi o datorie înaltă faţă de oameni. Şi oamenii mei, după cît se pare, mă iubesc sincer.

CUPRINSUL

Responsabil de carte: M. Scarlat
Tehnoredactor: S. Alexandrescu-Toscani
Corector: M. Ştefănescu

Dat la cules 29.09.54. Bun de tipar 2.11.54. Tiraj 15.100 ex. Hîrtie semi velină ed. mată de 65 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 2,67. Coli de tipar 3. Prețul unui exemplar 0,95 lei. Ediția I. Comanda 1592 A. nr. 4651. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 2 A—R.

Tiparul executat sub com. Nr. 809 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București—R.P.R.